TIPĂRITURI VECHI FRANCEZE SAU DE INFLUENȚĂ FRANCEZĂ CU VALOARE PATRIMONIALĂ, DIN COLECȚIILE MUZEULUI NAȚIONAL AL UNIRII DIN ALBA IULIA

Gabriela MIRCEA*

În cursul anului 2011 ne-am propus evaluarea cărţilor franceze sau de influenţă franceză[1], cu valoare patrimonială, din colecţiile muzeului albaiulian. Rezultatele primelor cercetări întreprinse în acest sens merită să fie făcute publice, cu atât mai mult cu cât interesul nostru este acela de a ne perfecţiona cunoştinţele şi modul de abordare, ştiut fiind că publicarea unor informaţii documentare te obligă ca, din mers, să ordonezi materialul parcurs, să îl reevaluezi şi să-i înţelegi mai bine semnificaţiile. De aceea considerăm că este necesar să publicăm cele mai interesante concluzii la care am ajuns până acum, ca un stadiu destul de solid pentru realizarea catalogului tipăriturilor respective, care s-ar putea finaliza cu un volum. Până atunci e necesar să facem nişte paşi intermediari, ceea ce studiul de faţă relevă de fapt.

Lucrarea de faţă atrage atenţia asupra unui număr de 36 de tipărituri de interes deosebit din fondul vechi de carte al Muzeului Unirii din Alba Iulia. Aproape toate exemplarele respective sunt inedite (cu câteva excepţii), astfel încât prezentarea lor este justificată prin punerea în circulaţie ştiinţifică a unui grupaj de informaţii bibliografice referitoare la acest gen de valori patrimoniale.

Dintre aceste 36 de titluri de carte, 11 tipărituri provin din secolul al XVI-lea, respectiv cinci fiind imprimate la Lyon, două la Paris şi patru la Basel. Grupajul lor este extrem de valoros, ele constituind un stoc important de tipărituri de secol al XVI-lea, cele mai valoroase din fondul de carte veche al muzeului albaiulian.

I. Lista lucrărilor de secol al XVI-lea investigate este următoarea:

1. *Biblia sacrosancta veteris et novi instrumenti*…, Lugdunum (Lyon), Ex officina Melchioris et Gasparis Trechsel Fratrum, 1532 (CVS 11).

2. [*Marci Tulii Ciceronis Orationum*, Tomus secundus], [Lugduni-Lyon],

* Muzeul Naţional al Unirii Alba Iulia; e-mail: peace_gabi@yahoo.com.

1 Provenind din Ţările de Jos, Elveţia, Germania, Austria, Italia şi Transilvania.

[Apud Antonium Vincentium, Excudebat Symphorianus Barbierus], 1562 (CVS 221).

3. *Publii Ovidii Nasonis Amatoria*, Lugdunum (Lyon), [1564] Apud Joannem Frellonium (în *Colophon*: Michaelis Sylui Typus) (CVS 25).

4. *[Marci Tulii Ciceronis Orationum volumina tres]*, [Lugdunum-Lyon, Apud Antonium Gryphium], [1567] (CVS 24).

5. *Divi Athanasii Magni Alexandrini Archiepiscopi, scriptoris gravissimi, et sanctissimi Chrysti Martyris, omnia quae extant opera…*, Parisiis, Apud Sebastianum Niuellium, 1572 (BV 10143 şi BV 9887).

6. *Tomus primus Bibliorum*, Basilae-Basel, Per Thomam Guarinum, 1578 colligat cu *Tomus secundus Bibliorum*, Basileae, 1578 şi cu *D. N. Jesu Christi Novum testamentum sive foedus*, Basileae, 1578 (CVS 108) (se simt influenţe şi dinspre iconografia şi arta cărţii franceze).

7. *Tomus secundus Bibliorum*, Basileae, 1578 colligat cu *Tomus primus Bibliorum*, Basilae-Basel, Per Thomam Guarinum, 1578 şi *D. N. Jesu Christi Novum testamentum sive foedus*, Basileae, 1578 (CVS 108).

8. *D. N. Jesu Christi Novum testamentum sive foedus*, Basileae, 1578 (CVS 108) colligat cu *Tomus primus Bibliorum*, Basilae-Basel, Per Thomam Guarinum, 1578 şi cu *Tomus secundus Bibliorum*, Basileae, 1578.

9. *Kunstbuch Des Wolerfarnen herren Alexii Pedemontani von Mancherley nutzlichen und bewerten Secreten oder künsten jetzt newlich auss Welscher und Lateinischer sprach in Teutsch gebracht durch Doctor Hanss Jacob Wecker Statt artzet zu Colmar. ...* [în *Colophon*: *Ex officina pernea*, ceea ce localizează imprimarea la Basel, în atelierul lui Petrus Perna], M.D.LXXXXIII [1593] colligat cu *Von den Rechten warhren phylosophischen Stein Zwölff Tractätlin in einem Wercklin verfasset und begriffe ... O quam profunda est Sapientia Dei, et abscondita a filiis Mundi. Interne querendum quod oculis non conscipitur externis*, Strassburg, in Verlegung Lazari Zetzners Buchhändlers, Anno MDCVI [1606] (CVS 51).

10. *Diogenis Laertii de vitis, dogmatis et apophtegmatis eorum qui in Philosophia claruerunt libri decem*, [Lugdunum-Lyon], Apud Jacobum Chouet, 1596 (CVS 304).

11. *P. R. P. Roberti Bellarmini Politiani e Societate Jesu de indulgentiis et iubileo libri duo* ..., Parisiis, 1599 (CVS 10).

Dintre lucrările prezentate anterior, insistăm, cu descrieri mai amănunţite, doar asupra câtorva, după cum urmează:

1. *VERBVM DOMINI MANET IN AETERNVM/ BIBLIA SACROSANCTA VETE-/ RIS ET NOVI INSTRVMENTI,/ iuxta uulgatam et consuetam aeditionem,/ tum ad Hebraicam ueritatem, tum ad ue-/ tustissimorum simul et emendatissmo-/ rum uoluminum fidem, post omneis/ omnium aeditiones, studiosissime/ castigata, simul et recognita,/ ac à mendis quàm plurimis,/*

quae scioloru[m] incuria foedissimè irrepserat, ma-/ ximo cu[m] negocio/ repurgata:/ Additis ad singula capita perbreuis quidem/ argumentis, sed scitissime concinnatis: Vna cum fidelissima uocu[m] Hebrai-/ carum interpretatione./ EX OFFICINA MELCHIORIS/ ET GASPARIS TRECHSEL/ FRATRVM, LVGDVNI/ M.D.XXXIII [1532].

Cota: CVS 11.

Numărul ediţiei: -

Format: in 8°; caietele au 8 foi.

Numărul de rânduri pe pagină: 2 coloane pe pagină; 54 rânduri pe pagină.

Dimensiuni: 12 x 16, 5 cm; zaţul: 14,3 x 8,9 cm.

Număr de pagini: 8 foi nenumerotate + 506 foi numerotate, dar *Prologus Beati Hieronimi*, include 11 pagini nenumeroate şi 5 foi numeroate, textul propriu-zis sacru începând de pe foaia 6 numerotată. Înainte se mai află: foaia de titlu, pe verso-ul căreia s-a imprimat un text *CHALCOGRAPHVS SACRARVM LIT[T]ERARVM, MYSTAE FELICITATEM.*

Particularităţi tipografice: Foaia de titlu este încadrată într-o poartă, stil Renaştere, cu motive vegetale, animaliere fantastice şi antropomorfe. La sfârşit s-a imprimat un cartuş decorativ, tot în stilul Renaşterii, cu înscrisul: *EXCVD. LVGD./ MELCHIOR ET/ GASPAR TRECH./ FRATRES 1532.*/ La sfârşit se găseşte emblema tipografică a oficinei fraţilor Trechsel, cu deviza: *Vsus me/ genuit.*/ Apare o singură iniţială ornată, un *I*, pe foaia 6 nenumerotată recto, în rest folosindu-se majuscule elegante, sobre, imprimate cu negru.

Conţinut: Pe foile nenumerotate 2 verso şi 3 recto s-a imprimat: *ORDO LIBRORVM SACRAE scripturae, qui huyusque seruatur in ueteri/ translatione ab ecclesia recepta*/, precum şi *ORDO LIBRORVM VE-/ teris instrumenti, quem hactenus seruant Iudaei,* din care reiese ordinea părţilor componente ale lucrării.

Alte particularităţi: Pe foile de gardă şi în cuprinsul volumului există mai multe însemnări ale lectorilor sau posesorilor cărţii. Astfel, pe prima foaie de gardă, recto, s-a scris, cu creion negru: *Kovács András*, *Incarnata sapientia*, *Zágráf Zell* (?) *l'alcare* (?). Pe verso-ul aceleiaşi foi, cu tuş negru: *Tres sunt Aetates Mundi/ 1. Sine Lege usq[ue] ad Mosem/ 2. Cum Lege tempore Mosiis usq[ue] ad Nat[ivita]t[em] Christi./ 3. A Nato Christi usq[ue] ad finem mundi.* Pe a doua foaie de gardă, de la început, recto, cu creion negru: *Christi Mihàly Domokos m. p.*; apoi, din nou: *Mihály Domokos/ anni I. Theologus/ 1900, 1901.* Pe foaia a 3-a recto, cu tuş negru: *Ioannes Bunze(?)/ est possessor huius/ libri* şi tot acolo, cu creion negru: *Sub cura/ Caroli Székely/ I anni theologi./ Anno*

1887-16-a Novembris. Pe foaia a 4-a de gardă, de la începutul volumului, cu creion negru: *Dr. Gegö Simon m. p.*, şi mai jos, tot cu creion negru: *Possessor huius libri Gegö Simón*. Pe foaia de titlu se află o însemnare greu de descifrat, cu cerneală neagră. Pe foaia următoare, nenumerotată, după foaia de titlu, recto, cu cerneală ferogalică ştearsă: *Sum Georgy Arma[n]ni* [eventual *Aermanni*-ceea ce trimite la Hermann, latinizat Aermann, *Acsmanni*, sau *Asmanni*] (?)/ *Schellenmargensio*(?)/ [...]63/ *In Schola cibiniana*/.

Legătura: Cu siguranţă cartea a fost relegată în secolul al XVIII-lea, aşa cum rezultă din filigranul hârtiei mai grosiere folosită la foile de gardă, 4 înainte şi 3 la sfârşit, chiar şi fila lipită de scoarţa posterioară, cu text manuscris făcând parte din acelaşi sort de hârtie. Coperta anterioară s-a pierdut, ca şi îmbrăcămintea scoarţei posterioare. Legătura a fost realizată pe trei nervuri geminate, profilate, urme ale capital-band-ului împletit, maro, păstrându-se numai la terminaţia superioară a legăturii.

Stare de conservare: Volumul şi-a pierdut integritatea, dar din fericire nu s-a dezintegrat blocul cărţii, a suferit murdăriri, efecte ale unei uzuri fizice-mecanice avansate, urme ale unor inundări anterioare, dar la ora actuală nu există atacuri distructive active. Hârtia a suferit şi un proces destul de avansat de îmbătrânire, dar ea este de bună calitate, subţire şi încă are un sunet destul de bun.

Bibliografie: Exemplar inedit.

2. *[MARCI TVLII CICERONIS ORATIONVM VOLVMINA TRES]*, [LVGDVNVM, APVD ANTONIVM GRYPHIVM], [1567].

Cota: CVS 24.

Numărul ediţiei: pare a fi prima ediţie a lucrării respective, realizată de către Antoine Gryphius, după preluarea atelierului tipografic al tatălui său, Sébastien Gryphius, în chiar anul amintit, 1567, ediţii ulterioare ale aceluiaşi tipograf şi ale aceleiaşi lucrări, fiind cunoscute, până la sfârşitul secolului al XVI-lea, din 1585[2] şi 1591[3].

Format: in 16°, caietele au 8 foi.

Numărul de rânduri pe pagină: 29.

Dimensiuni: 7,1 x 12 cm; zaţul: 5 x 8,5 cm.

Număr de pagini: vol. I: 840 pagini numerotate; lipseşte foaia de titlu; începe cu pagina numerotată 3.

---

[2] *Marci Tvlii Ciceronis Orationvm volvmina tres: adiecti svnt et margini, veteris Aldinae editionis, quam Nizolivs secvtvs est, paginarvm nvmeri. Orationes*, Lvgdvnvm, 1585 (in 16°, I- 840 p., II- 760 p., III- 775 p.).

[3] *Marci Tvlii Ciceronis Orationvm Volvmina III quorvm hoc est primvm. Cvm doctiss. hominvm, quos versa pag. indicat, notis locos permvltos ita explicantibvs, vt uvlgatae lectionis vbisque ratio habeatvr. Adiecti svnt a margini, ueteris Aldinae editionis, quam Nizolivs secvtvs est, paginarvm nvmeri, ut facilia sit huius vsvs ad illivs thesavrvm*, Lvgdvni, Apvd Antonivm Gryphvm, 1591.

Particularităţi tipografice: Imită ediţiile Aldine. Are iniţiale ornate, sobre imprimate cu negru: *M* (p. 3), *C* (p. 62), *S* (p. 155), *N* (p. 270), *M* (p. 293), *O* (p. 394), *N* (p. 621), *S* (p. 742), precum şi discrete frontispicii tipografice la începuturile de capitol.

Conţinut: Pe pagina 18 apare următorul cuprins: *Pro P. Quinctio. Oratio I* - p. 17 (de fapt începea pe p. 19); *Pro Sext. Roscio Amerino. Orat. II.* - p. 62; *Pro Q. Roscio Comoedo. Orat. III.* - p. 130; *Accusationis in C. Verrem liber primus, qui Diuinatio dicitur. Orat. IIII.* - p. 155; *Accusationis in C. Verrem liber secundus. Oratio V.* - p. 185; *Accusationis in Verrem liber tertius. Oratio VI.* - p. 209; *Accusationis in C. Verrem liber quartus. Oratio VII.* - p. 293; *Accusationis in C. Verrem liber quintus. Oratio VIII.* - p. 344; *Accusationis in C. Verrem liber sextus, Oratio IX.* - p. 529; *Accusationis in C. Verrem liber septimus. Oratio X.* - p. 621; *Pro M. Fonteio. Oratio mutilata XI.* - p. 720; *Pro A. Caecinna. Oratio XII.* - p. 742.

Alte particularităţi: Motivul imprimat central pe cele două coperţi pare a fi fost chiar o pecete inelară(?), care putea să aibă şi elemente heraldice, legate de familia posesorului din 1587 al volumului, ale cărui iniţiale erau: *G. D. T.*, dar mica imagine de pe cele două coperţi s-a şters mult prea tare. Datarea legăturii originale a volumului, în anul menţionat, ar putea releva şi faptul că exemplarul în cauză ar fi putut aparţine ediţiei din 1585. Primul posesor, din secolul al XVI-lea, putea fi, cu probabilitate, un francez. Posesorii ulteriori ai volumului sunt din zona centrală a Europei (Austria, Ungaria) sau chiar din Transilvania. Pe coperta I verso apar însemnări, după cum urmează: cu tuş negru: *Introitiaq.* (?)*/ Geor. Fs.* (?)*/ ex* (?) *fosuis* (?) *963/ nro. Famulo/ 92*; mai jos cu cerneală fero-galică, mai ştearsă: *Sum ex Libris/ Mich[a]elis Francisci/ Keseru Anno 1809/ Carmina Secessum* (?); pe pagina 3 numerotată, o cotă mai veche scrisă cu creion negru *I. C. 28*, aşternută deasupra unei cote mai vechi, scrisă cu creion albastru, ilizibilă actualmente şi puţin mai jos, sub titlul capitolului, un important şi clar ex-libris manuscris: *Andreae Molnár*. Pe foaia de gardă, prima de la sfârşit, cu tuş negru, poate de aceeaşi mână care a scris şi pe coperta I verso: *Patior Judices et non male fero, me laboris mei, vos Vir-/ tutis vestrae, fructum ex(?) la-/ turos*; tot acolo, cu cerneală ferogalică, de acelaşi posesor, care a scris şi pe coperta I verso: *Sum verus Possessor/ huius libri Michael/ Keseru Rhetor/ An[n]o 1809 die/ 19^{a} 9^{bris}/ Barothiensis/ Siculus/*. Hârtia-suport este manufacturată, subţire, de bună calitate, cu sunet încă, cu vergeturile orizontale. Fragmente de filigran apar central spre tranşa laterală lungă, exterioară, a volumului şi probabil au conţinut iniţialele *I. L.*

Legătura: În coperţi din carton destul de subţire, îmbrăcate în pergament. Coaserea caietelor s-a realizat pe 3 nervuri, uşor profilate.

Vechile ornamente ştanţate pe coperţi, discrete, s-au şters din cauza deteriorărilor fizice la care volumul a fost supus de-a lungul timpului, mai ales motivul ovoidal din centru (2,4 x 1,5 cm), de pe coperţile I şi II. Forzaţurile, de fapt cele trei foi goale de la sfârşit, din hârtie mai groasă şi de calitate mai proastă, vorbesc, se pare şi despre o relegare mai târzie a volumului, capital band-urile au fost realizate în două culori, brun şi bej, se pare, dar nu se mai păstrează decât cel superior. Coperta posterioară s-a desprins de volum. Tranşa laterală a fost colorată în roşu.

Stare de conservare: Sunt semne de pierdere a integrităţii volumului, lipsind foaia de titlu, precum şi deteriorări ale legăturii şi blocului cărţii, dar ele nu sunt realmente grave, la ora actuală volumul nu suferă atacuri distructive active alarmante. Deficienţele cele mai mari sunt date de murdărire şi îmbrunirea rezultată de pe urma îmbătrânirii materialelor puse în operă, hârtia-suport şi pergamentul.

Bibliografie: Exemplar inedit.

3. *R. P. BELLARMI-/ NI POLITIANI,/ E SOCIETATE/ IESV./ DE INDVLGEN-/ TIIS ET IVBILEO,/ LIBRI DVO./ Accedunt et alia eiusdem Authoris aliquot opuscula,/ quorum Catalogum versa pagina exhibet./ Omnia nunc primum in luce edita./ Ad Illustriss[imum] et Reuerendiss[imum] Dominum D. Iulium, Dei gra-/ tia Episcopum Herbipolensem et Franciae Orien-/ talis Ducem, etc./ PARISIIS,/ Apud PETRVM CHEVALERIVM, è Re-/ gione Sancti Hilatij./ MDXCIX* [1594]./

Cota: CVS 10.

Numărul ediţiei: ediţie primă.

Format: in 8° (caiete tipografice de câte 8 foi, numerotate cu literele alfabetului, sub forma A, Aij, Aiij, Aiiij etc.).

Număr de rânduri pe pagină: 39.

Dimensiuni: 10,7 x 16,8 cm: zaţul: 7 x 13,5 cm

Număr pagini: 4 foi [numerotate tipografic (sub forma [a], aij, aiij, aiiij), dintre care prima este foaia de titlu] + 167 pagini + 1 pagină nenumerotată.

Particularităţi tipografice: Pe foaia de titlu o vignetă discretă, cu valoare de signum tipografic al casei lui Petrus Chevalerius; lucrarea are o dedicaţie către Episcopul Iulius de Würzburg (*Herbipolensis*), Duce al Franconiei Orientale, din partea tipografului veneţian Ioannes Baptista Ciottus; la începutul celor două „cărţi", mici prefeţe ale R. P. Robertus Bellarminus Politianus. La începutul cărţilor, din cuprins, apar *iniţiale ornate*, imprimate cu negru, cu discrete motive vegetale, precum şi o vignetă pe pagina 90.

Conţinut: Cartea are două părţi, conform Indexului (*INDEX*

CAPITVM, QVAE IN DVOBVS, DE INDULGENTIIS ET IVBILEO, LIBRIS, DISCUTIUNTUR) de la început: *Liber primvs* şi *Liber secvndvs*. *Liber primvs* conţine 14 capitole (Cap. I: *De nomine indulgentiae et Iubilei*; Cap. II: *Extare thesaurum aliquem in Ecclesia, qui sit indulgentiarum fundamentum*; Cap. III: *Esse in Ecclesia, potestatem applicandi thesaurum satisfactionum, ac per hoc indulgentias concedendi*; Cap. IV: *Soluuntur obiectiones contra doctrinam duorum capitum superiorum*; Cap. V: *Quid proprie sit indulgentia, solutione, an absolutio*; Cap. VI: *Soluuntur obiectiones contra doctrinam capitis superioris*; Cap. VII: *A quo vinculo per indulgentias soluamur, vel absoluamur*; Cap. VIII: *Soluuntur argumenta contraria*; Cap. IX: *De veritate indulgentiarum*; Cap. X: *Vtilem esse indulgentiam omni hominum generi*; Cap. XI: *Quis possit indulgentias concedere*; Cap. XII: *An requiratur caussa iusta, vt indulgentia sit rata*; Cap. XIII: *De dispositione suscipientis indulgentias*; Cap. XIIII: *De indulgentiis, qui accipiuntur pro defunctis*), iar *Liber secvndvs*, 20 de capitole (Cap. I: *Refutantur argumenta Lutheri contra indulgentias*; Cap. II: *Respondetur ad ea, quae aduersus indulgentias Iannes Caluinus obiecit in libro institutionis cap. 9 num. 38*; Cap. III: *Respondetur ad obiectiones Caluini ex num. 39. cap. 9. Instit.*; Cap. IIII: *Respondetur ad obiectionem Caluini ex cap. 9. Instit. num. 40*; Cap. V: *Refelluntur ea, quae Caluinus habet cap. 9. Instit. num. 41 et 42*; Cap. VI: *Respondetur ad ea, quae Caluinus profert cap. 9. Instit. num. 43*; Cap. VII: *Refelluntur obiectiones Tilmanni Heshusij*; Cap. VIII: *Refelluntur aliae obiectiones eiusdem Tilmanni Heshufij*; Cap. IX: *Respondetur ad primum caput disputationis Martini Kemnitij*; Cap. X: *Respondetur ad secundum caput disputationis Kemnitij*; Cap. XI: *Respondetur ad tertium caput disputationis Kemnitij, et defenditur primum argumentum Catholicorum*; Cap. XII: *Defensio secundi argumenti Catholicorum pro indulgentiis*; Cap. XIII: *Defenditur tertium argumentum Catholicorum*; Cap. XIV: *Defenditur quartum argumentum Catholicorum*; Cap. XV: *Defenditur quintum argumentum Catholicorum*; Cap. XVI: *Defenditur argumentum sextum Catholicorum*; Cap. XVII: *Respondetur ad caput quartum disputationis Kemnitij*; Cap. XVIII: *Respondetur ad primam partem argumenti historici contra indulgentias*; Cap. XIX: *Respondetur ad alteram partem argumenti historici contra indulgentias*; Cap. XX: *Respondetur ad tertiam partem argumenti historici contra indulgentias*). Pe pagina 183 începe: *R. P. ROBERTI/ BELLARMINI POLI-/TIANI; E SOCIETATE IESU,/ APPENDIX AD LIBROS/ de Summo Potifice, quae continet responsionem/ ad librum quendam, cuius titulus est, Auiso/ piaceuele, dato alla bella Italia, da vn/ nobile giouane Francese./* (27 capitole, până pe pagina 237), pe pagina 238 începea: *APPENDIX/ AD TRACTATVM/ DE CVLTV IMA-/ ginum./ IN QVA CONTINETVR RE-/ FVTATIO LIBELLI; QVI/ falso Synodus Parisien-/ sis inscribitur./* (6 capitole, până pe pagina 250), pe pagina 250 începe: *DISPVTATIO/ DE EXEMPTIONE/ CLERICORVM* (3 capitole, până pe pagina 273); pe pagina 274 începe:

IVDICIVM/ ROBERTI BEL-/ LARMINI POLI-/ TIANI./ SOCIETATIS IESV/ THEOLOGI, / DE LIBRO QVEM LV-/THERANI VOCANT/ concordiae,/ Cum Apologia breui pro eo-/ dem iudicio./ (până pe pagina 350); pe pagina 351 începe: *BREVIS APOLOGIA/ ROBERTI BELLAR-/ MINI/ PRO LIBELLO SVO DE/ LIBRO CONCORDIAE LV-/ THERANORVM./* (până pe pagina 367). Pe ultima pagină [368], nenumerotată se publica un extras din privilegiul regal acordat tipografului menţionat pentru ediţia respectivă: *EXTRAIT DV PRIVILEGE/ DV ROY./ Par grace et priuilege du Roy, il est per-/ mis à Pierre Cheualier, Imprimeur et Li-/ braire en l'vniuersité de Paris, d'imprimer ou/ faire imprimer R. P. Bellarmini Politiani, è Societate/ Iesu de Indulgentiis et Iubileo. Auec deffences a / tous Libraires ou Imprimeurs ou autres per-/ sonnes de quelque qualité ou condition qu'ils/ soient, d'imprimer le dit liure de Bellarmin/ sans le congé du dit Cheualier, durant le terme/ de quatres ans, a conter du iour que le dit liure/ sera acheué d'Imprimer, sur ce aux contreue-/ nans d'amende arbitraire, confiscatio[n] des dits/ liures et des pens domages et interest, com-/ me plus a plain est contenu aux lettres don-/ nées a Paris le troisiesme iour de Iuillet. 1599./ Signé Par le Conseil/ Thomas.//*

Alte particularităţi: Hârtia manufacturată pare a fi de trei tipuri, după gradul său de îmbrunire, liniile de apă şi filigranele pe care nu le-am putut examina decât parţial. Gradul de îmbrunire diferenţiat al paginilor s-a putut datora şi încleiantului folosit în manufacturi diferite de hârtie, pH-ul acestuia putând diferi chiar mult. Filigranele, tăiate pe jumătate, apar la cotor sus şi ele sunt de cel puţin 3-4 tipuri. Hârtia mai puţin îmbrunită pare a avea ca filigran *o mână*, un filigran pare a fi litera *H*, iar restul fragmentelor de filigran observate nu ştim cum pot fi interpretate. O cotă mai veche: *K. I. 4*, apare pe forzaţ, ca de altfel şi ştampile - *ex-libris*-uri pe foaia de titlu, imprimate cu tuş negru: *C. 2*, în ramă ovală, imprimat de 4 ori, de două ori vizibil şi de două ori abia distingându-se, şi cea circulară, cu iniţialele *C[ollegium] V[rbanvm de]/ P[ropaganda] F[ide]*, de 2,8 cm în diametru, relevă faptul că exemplarul a făcut parte la un moment dat din *Biblioteca Colegiului Urban de Propaganda Fide de la Roma*, de unde, cu probabilitate a ajuns într-un anticariat, iar de acolo a fost cumpărat de către profesorul de teologie de la Blaj, Nicolae Lupu Ioanăş, pentru că exemplarul a făcut parte, din biblioteca personală a celui amintit, intrată mai apoi, ca donaţie, în fondul de carte cu valoare patrimonială al Bibliotecii Muzeului Naţional al Unirii din Alba Iulia.

Legătura: În pergament, fără suport întăritor pentru coperţi; coaserea s-a făcut pe 3 nervuri. Capital-band-ul se păstrează, dar este destul de deteriorat.

Stare de conservare: Volumul prezintă deteriorări ale legăturii, în mod deosebit, coperta I are tendinţe de desprindere, cotorul este aproape

pierdut, dar refacerea coperţilor, cu completări de material este perfect posibilă. Legătura este realizată pe trei nervuri uşor profilate, iar capital-bandul se păstrează şi el destul de bine, fiind necesară, probabil recoaserea celui superior. Coperţile sunt simple, din pergament, fără suport întăritor. Foaia de gardă este deteriorată, a pierdut din cauza uzurii fizice încleiant şi la ora actuală este mult fragilizată, cu şifonări şi rupturi cu pierderi de material. Şi foaia de gardă de la sfârşit este fragilizată şi deteriorată, dar mai puţin decât cea anterioară. Pe coperţi apar pete negre-mov, rezultate în urma unui atac fungic, stopat acum. În general hârtia de epocă, manuală, din reziduuri textile, cu filigran şi linii de apă, este fragilizată, sunetul ei cam moale. De asemenea, mai multe foi din carte s-au îmbrunit prea tare, din cauza îmbătrânirii accentuate a hârtiei suport, care din fabricaţie a fost prea acidă, sau combustia internă a hârtiei a fost accelerată şi din cauza unui posibil atac bacterian. Alte foi sunt însă albe şi bine păstrate, fără semnele alarmante ale unei degradări accelerate, îmbătrânirea lor fiind mult mai înceată.

Bibliografie: Exemplar inedit.

4. *P[UBLII] OVIDII/ NASO-/ NIS/ AMATORIA./ Quorum Indicem sequens continet pagella.*/ LVGDVNI,/ Apud Ioannem Frellonium/ [1564] (La sfârşitul textului menţiunea tipărită: LVGDVNI, Michaelis Syluii Typis./ - ceea ce relevă faptul că tipograful propriu-zis al ediţiei a fost celebrul Michel Du Bois, colaborator al lui Jean Frellon).

Cota: CVS 25.

Numărul ediţiei: Probabil o ediţie primă, a celor implicaţi, Ioannes Frellonius şi Michael Syluius (Silvius).

Format: in 16° (caietele sunt de 8 file, cu numerotarea de tipul a, a 1, a 2, a 3, a 4, a 5 etc.); imită ediţiile Aldine.

Numărul de rânduri pe pagină: 35.

Dimensiuni: 7,2 x 11,6 cm; zaţul 4,7 x 9,5 cm.

Număr de pagini: 352 pagini numerotate.

Particularităţi tipografice: Pe foaia de titlu apare emblema tipografică a oficinei lui Ioannes Frellonius, un *crab cu cleştii spre un fluture* şi textul *MATVRA*, iar în *Colophon*, textul: *LVGDVNI,/ Michaelis Syluii Typis.*/ Volumul nu are iniţiale ornate, ci doar majuscule elegante, subţiri, imprimate cu negru. Are explicaţii şi note marginale, pe laterala lungă a textului. Litera este elegantă, de tipul cursivelor aldine.

Conţinut: Pe verso-ul foii de titlu apare *CATALOGVS EORVM/ QUAE IN HOC/ tomo habentur: Heroidum Epislotae/ Auli Sabini, vt creditur, Epistolae tres/ Elegiarum libri tres/ De arte amandi, libri tres,/ De remedio amoris, libri duo./ In ibin./ Ad Liuiam, de morte Drusi./ De nuce./ De medicamine faciei./ RECENS ACCESSERE/ Fragmenta quedam ex Epigrammatis Nasonis./*

Carmen ad Pisonem, incerti autoris, elegantia ta-/ men et eruditione juxta nobile./ Halieutica Nasonis./

Alte particularităţi: Pe foaia de titlu apare ştampila cu valoare de *ex-libris*: *Alsófe[her m. Tört.] Reg.[é]s Termtud,/ Egyleti Muzeum Könyvtàr./* şi tot acolo un *ex-libris* personal, elegant, mai vechi decât cel anterior, scris cu cerneală fero-galică *And[reae] Kis*, din care deducem că exemplarul a avut în persoana respectivă un posesor educat, în secolul al XIX-lea, sau la începutul secolului al XX-lea (!). Pe coperta I verso apare o cotă mai veche, scrisă probabil tot de către Andrei Kis 140/1910. Există multe adnotaţii marginale la textul propriu-zis, făcute probabil, de mâna aceluiaşi Andrei Kis. La sfârşit apare din nou ştampila ex-libris: *Alsófe[her m. Tört.] Reg.[é]s Termtud,/ Egyleti Muzeum Könyvtàr./* Pe foaia de gardă de la sfârşit, cu tuş negru, frumos caligrafiat: *Militat omnis amans et habet sua ca-/ stra cupido./ Attice, crede mihi, militat omnis amans./* Şi cu altă grafie: *Attice, crede mihi, militat omni amans.* Pe recto-ul copertei II: un cuprins manuscris al volumului. Pe coperta anterioară au fost scrijelite grosolan iniţialele *S. M. C.* (?).

Legătura: Originală, în marochin, cu discrete şi echilibrate poansoane florate, aurite, ştanţate şi chenare din linii paralele, două mai subţiri în exterior şi una mai groasă în interior. Caietele au fost cusute pe 4 nervuri discret profilate. Cotorul este distrus, ca şi capital-bandul inferior, iar cel superior, parţial păstrat, a avut culoarea verde închis. Tranşa volumului a fost aurită, prezentând şi motive vegetale ştanţate.

Stare de conservare: Volumul s-a păstrat destul de bine, deşi pielea de la cotor s-a pierdut, ca şi foaia de gardă de la început şi partea de jos a foii de titlu. Foaia de gardă de la sfârşit este gata să se desprindă. Hârtia mai are sunet, dar sunt şi semne că a pierdut din încleiant. Volumul prezintă urme ale unor inundări, la care a fost supus, atât în partea sa inferioară, cât şi în cea superioară. Hârtia forzaţului sau a foii de gardă păstrate, pare a fi aceeaşi cu cea a volumului, ceea ce pledează pentru ideea că legătura volumului este cea iniţială, realizată în atelierul tipografic menţionat, respectiv în cel al lui Ioannes Frellonius, fiind ca atare o veritabilă legătură de carte franceză renascentistă, lyoneză de fapt, de pe la 1564.

Bibliografie: Exemplarul este inedit.

5. *Kunstbuch/ Des Wolerfar/ nen herren Alexii Pedemonta/ ni*[4] *von mancherley nutzlichen und bewer-/ ten Secreten oder künsten jetzt newlich auss/ Welscher und Lateinischer sprach in/ Teutsch gebracht/ durch/ Doctor Hanss Jacob Wecker/ Statt/*

[4] Numele autorului lucrării, un mare alchimist al vremii sale, Alexius Pedemontanus, era de fapt pseudonimul lui Girolamo Ruscelli.

artzet zu Colmar[5]*./ Mit. Keis. Maiest. Gnad und freiheit inn/ sechs jaren nicht nach zutrucken/* [în colophon - dar ultima sau ultimele 1-2 foi ale volumului s-au pierdut, probabil, se specificau localitatea şi oficina de emisie, respectiv: *Ex officina pernea*, ceea ce însemna *din Basel*, *din oficina urmaşilor lui Petru Perna*, care decedase în 1583][6] M.D.LXXXXIII [1593] colligat cu *Von den Rechten warhren/ phylosophischen Stein/ Zwölff Tractät-/ lin in einem Wercklin verfasset/ und begriffen in dem derselbig sampt/ seiner bereitung auss dem Ursprung der Natur/ auch erfahner Handarbeit also hell und klar neben einer/ parabolischen erklärung der gantzen Kunst vor Augen/ gestelt würd: das der so es hierauss nicht ergreiffen/ kan sich wol zu vermeydung seines schadens unverderbens/ mit gutem geirewen? Raht der Nachforschung/ dieser Edlen Kunst mit guten/ Ehren entschlagen mag./ Anfenglichs von eim hochgelehrten/ Philosopho Lateinisch beschrieben und an jetzo/ zu nutz und frommen der zehr und Weissheit gehor samen/ Kindern und giebhabern dieser Edlen hochberümb-/ ten Kunst Durch einen Unbenanten/ ins Teursch ubergesetzt/ O quam profunda est Sapientia Dei, et abscondi-/ ta a filiis Mundi. Interne querendum quod/ oculis non conscipitur externis./* Gedrukct zu Strassburg/ In verlegung Lazari Zetzners Buchhändlers./ Anno MDCVI [1606].

Cota: CVS 51.

Numărul ediţiei: O ediţie, probabil prima, a lucrării respective (care avea 3 părţi cuprinse într-un singur volum, de 24 foi + 462 pagini; 127 pagini; 274 pagini), emisă din oficina lui Peter Perna, din Basel, este cunoscută din anul 1581. Cea din 1593 ar putea fi a treia, sau chiar a patra, dacă, de exemplu, în 1587 s-ar fi editat din nou cea din 1581, după încheierea unui privilegiu de şase ani asupra drepturilor de a edita lucrarea, aşa cum şi în 1593 se specifica existenţa unui privilegiu de şase ani, până în 1599, mai ales că este de admis că a existat chiar o ediţie din 1571, conform dedicaţiei lui Johann Jacob Wecker, retipărită şi în ediţia din 1593, către Doamna Anna Alexandria von Fürstenberg: *Der wolgebornen Frawen Fraw Anna Alexandria gebornen Gräuin zu Fürstenberg ec. Wirwin zu Rappolstein Hohenack und Geroltzeck am Wassischen ec. meiner gnädigen Frawen*, localizată şi datată: *Geben zu Colmar,* în *XV. Februarij* [adică 15 februarie] *im jar* (sic!) *M.D.LXXI [1571]*. Oricum, numărul ediţiei nu este specificat pe foaia de

[5] Dat fiind faptul că localitatea se află actualmente în Franţa, considerăm tipăritura ca având tangenţe cu producţia de carte veche tipărită pe teritoriul Franţei actuale, prin personalitatea traducătorului în limba germană a textului datorat lui Alexius Pedemontanus, respectiv prin cea a doctorului Iohann Iacob Wecker. În plus, includerea sa în catalogul actual se justifică foarte bine şi prin faptul că lucrarea a fost colligată, dintr-o fază timpurie, probabil în jurul anului 1606, cu o altă tipăritură, tot în limba germană, dar imprimată la Strasbourg, care acum este pe teritoriul Franţei.

[6] Astfel, tipograful lucrării putea fi Conrad Waldkirch sau un alt continuator al lui Petrus Perna.

titlu, dar se cunosc şi alte ediţii anterioare, tipărite la Basel, cum pare a fi şi ediţia de faţă.

Format: in 8°.

Numărul de rânduri pe pagină: 26.

Dimensiuni: 9 x 14,7 cm; zaţul 7 x 12 cm.

Număr de pagini: 24 foi nenumerotate (inclusiv foaia de titlu) + peste 458 pagini (lipsesc 1-2 foi de la sfârşit).

Particularităţi tipografice: Lucrarea, în limba germană, a fost imprimată cu caractere gotice, de două dimensiuni. Pe foaia de titlu apare emblema casei tipografice Perna din Basel, titlul fiind imprimat cu negru şi roşu. Din loc în loc apar iniţiale ornate, imprimate cu negru, de dimensiuni diferite: la începutul textului dedicatoriu, un *I*, de 1 x 1,2 cm. La începutul textului al doilea, un D de 4,5 x 4,5 cm etc. Ca vignetă discretă se foloseşte câte o ghindă minusculă, întoarsă. Nu sunt utilizate frontispicii.

Conţinut: Modul de repartizare a conţinutului este redat amănunţit pe ultimele 17 (din 24) foi nenumerotate de la începutul volumului, unde s-a tipărit un *Cuprins* detaliat, respectiv: *Register des Ersten Buchs*, foile 1-5 (*Cartea I* fiind tipărită pe paginile 1-121); *Register des Anderen Buchs*, foile 5-6 (*Cartea a II-a* fiind tipărită pe paginile 122-172); *Register des Dritten Buchs*, foile 7-9 (*Cartea a III-a* fiind tipărită pe paginile 173-224); *Register des Vierdten Buchs*, foile 9-12 (*Cartea a IV-a* fiind tipărită pe paginile 225-296); *Register des fünfften Buchs*, foile 12-14 (*Cartea a V-a* fiind tipărită pe foile 297-339); *Register dess sechestten Buchs*, foile 14-17 (*Cartea a VI-a* fiind tipărită pe paginile 340-462).

Alte particularităţi: Colligatul pare a-i fi aparţinut, probabil lui J. Helmontus, a cărui semnătură apare pe foaia de titlu a primei tipărituri, cea din 1606 (?). Nu găsim, la ora actuală, altă explicaţie, faptului că semnătura respectivă (?) apare pe foaia de titlu. Acest aspect ar spori şi mai mult valoarea deosebită a publicaţiei (de fapt a volumului, constituit din două tipărituri distincte), care şi aşa este o raritate bibliofilă.

Legătura: Pare originală, deşi coperţile sunt din carton, îmbrăcate în hârtie, cu motiv decorativ floral, stilizat. Forzaţurile par a fi din hârtie contemporană, cu cea folosită la imprimare.

Stare de conservare: Bună. Sunt deteriorate elementele de racordare a blocului cărţii la coperta şi forzaţul anterior.

Bibliografie: Exemplar inedit.

II. Lista tipăriturilor de secol al XVII-lea examinate este restrânsă. Ea conţine numai 5 exemplare, după cum urmează:

1. *Von den Rechten warhren phylosophischen Stein Zwölff Tractätlin in einem Wercklin verfasset und begriffe ..., O quam profunda est Sapientia Dei, et abscondita a*

filiis Mundi. Interne querendum quod oculis non conscipitur externis, Strassburg, in Verlegung Lazari Zetzners Buchhändlers, Anno MDCVI [1606] (CVS 51) colligat cu *Kunstbuch Des Wolerfarnen herren Alexii Pedemontani von Mancherley nutzlichen und bewerten Secreten oder künsten jetzt newlich auss Welscher und Lateinischer sprach in Teutsch gebracht durch Doctor Hanss Jacob Wecker Statt artzet zu Colmar* ... [în *Colophon*: *Ex officina pernea*, ceea ce localiza imprimarea la Basel, în atelierul lui Petrus Perna], M.D.LXXXXIII [1593].

2. *Appendix ad Sancti Basilii Magni Opera graeco-latina* ..., Parisiis, Apud Michaelem Sonnium, 1618 (CVS 28).

3. Everardus Reidanus*, Belgarum aliarumque gentium Annales Autore ..., Dionysio Vosio Interprete*, Lugduni Batavorum (Leyda), Ex officina Joannes Maire, 1633 (CVS 307).

4. *Joh[anni] Ar. Corvini J. C. Batavi, Enchiridium seu Institutiones imperiales*, Amsterodami (Amsterdam), Ex Officina Elzeviriana, Anno 1664 (CVS 65).

5. *Sancti Caecilii Cypriani Opera ad vetustissimorum exemplarium fidem sedula emendata, diligentia Nicolai Rigaltii J. C* ..., Parisiis, Sumptibus Joannis du Puis, 1666 (CVS 27) (Exemplarul i-a aparţinut marelui colecţionar de carte străină veche Nicolae Lupu-Ioanăş, profesor de teologie la Blaj).

Dintre acestea, una este în mod cert o raritate bibliofilă şi ne-am propus să revenim asupra sa, pentru un studiu mai detaliat. Aceasta este: *Von den Rechten warhren/ phylosophischen Stein/ Zwölff Tractät-/ lin in einem Wercklin verfasset/ und begriffen in dem derselbig sampt/ seiner bereitung auss dem Ursprung der Natur/ auch erfahner Handarbeit also hell und klar neben einer/ parabolischen erklärung der gantzen Kunst vor Augen/ gestelt würd: das der so es hierauss nicht ergreiffen/ kan sich wol zu vermeydung seines schadens unverderbens/ mit gutem geirewen? Raht der Nachforschung/ dieser Edlen Kunst mit guten/ Ehren entschlagen mag./ Anfenglichs von eim hochgelehrten/ Philospho Lateinisch beschrieben und an jetzo/ zu nutz und frommen der zehr und Weissheit gehor samen/ Kindern und giebhabern dieser Edlen hochberümb-/ ten Kunst Durch einen Unbenanten/ ins Teursch ubergesetzt/ O quam profunda est Sapientia Dei, et abscondi-/ ta a filiis Mundi. Interne querendum quod/ oculis non conscipitur externis.*/ Gedrukct zu Strassburg/ In verlegung Lazari Zetzners Buchhändlers./ Anno MDCVI [1606], colligat cu *Kunstbuch/ Des Wolerfar/ nen herzen Alerii Bedemonta/ ni von mancherlen nutzlichen und bewer-/ ten Secreten oder künsten jetzt newlich auss/ Welscher und Lateinischer sprach in/ Teutsch gebracht/ durch/ Doctor Hanss Jacob Wecker/ Statt/ artzet zu Colmar.*/ Mit. Keis. Maiest. Gnad und freiheit inn/ sechs jaren nicht nach zutrucken/ M.D.LXXXXIII [1593].

Am selectat, în cadrul lucrării de faţă, doar următoarele titluri, pentru a fi descrise mai detaliat:

1. *APPENDIX AD SANCTI/ BASILII/ MAGNI OPERA/*

GRAECO-LATINA/ Quae conciones Morales à Simeone Magistro excerptas, et Notas con-/ tinet, quibus varia loca eiusdem auctoris emendantur./ PARISIIS/ Apud MICHAELEM SONNIVM; via Iacobea/ sub Scuto Basiliensi/ MDCXVIII [1618]/ CVM PRIVILEGIO REGIS./ colligat cu *APPENDIX AD SANCTI/ GREGORII/ EPISCOPI NYSSENI/ OPERA GRAECE ET LATINE,/ NON ITA PRIDEM EVVLGATA./ Editore et partim quoque interprete IACOBO GRETSERO/ Societatis Iesv Theologo.*/ PARISIIS,/ Apud MICHAELEM SONNIVM, via Iacobea,/ sub Scuto BASILIENSI./ MDGXVIII [1618]/ CVM PRIVILEGIO REGIS./

Cota: CVS 28.

Numărul ediţiei: probabil prima în oficina menţionată.

Format: in folio.

Numărul de rânduri pe pagină: 57, 46, 64 (Textul dispus şi pe două coloane, grecesc şi latinesc).

Dimensiuni: 21,2 x 34 cm; zaţul 14,5 x 16,5 cm.

Număr de pagini: 2 foi nenum. + 234 + 2 foi nenum. + 95 p. num.+ 1 p. nenum. + 40 p. num. + 9 foi. num.

Particularităţi tipografice: Foaia de titlu a fost imprimată cu negru şi cu roşu. Tot acolo, apare emblema oficinei tipografice a lui Michael Sonnius, cu deviza: *QVIS CONTRA NOS/ SI DEVS PRO NOBIS/* şi iniţialele *S. M.* Textul este dispus pe două coloane, cel latin mereu spre tranşa laterală a cărţii, iar cel grecesc în interior. Apar relativ frecvent iniţiale ornate (atât pentru textul grecesc, cât şi pentru cel latin), frontispicii, şi vignete. Hârtia, subţire, de bună calitate, este manufacturată şi se prezintă încă foarte bine, are un sunet destul de bun. Are vergeturi şi filigran.

Conţinut: Repartiţia pe pagini a capitolelor este relevată de *Cuprinsul* tipărit după dedicaţie, pe foaia 2 nenumerotată verso, de la început. Astfel, succesiunea capitolelor este următoarea: I. *De virtute et vitio* (p. 1); II. *De institutione et admonitione* (p. 13); III. *De amore erga Deum et proximum* (p. 21); IV. *De misericordia ac benedictare* (p. 24); V. *De diuitis et paupertate* (p. 34); VI. *De auaritia* (p. 42); VII. De peccato (p. 51); VIII. *De poenitentia* (p. 65); IX. *De precatione* (p. 78); X. *De ieiunio* (p. 83); XI. *De morte* (p. 91); XII. *De moerore et tristitia* (p. 105); XIII. *De patientia et tolerantia* (p. 111); XIV. *De futuro iudicio* (p. 117); XV. *De principatu et potestate* (p. 123); XVI. *De ingluuie et ebrietate* (p. 129); XVII. *De ira et inimicitiis* (p. 137); XVIII. *De inuidia et odio* (p. 142); XIX. *De temperantia et incontinentia* (p. 148); XX. De modestia et vana gloria (p. 154); XXI. *De felicitate ac infortunio: tum etiam de prudentia* (p. 157); XXII. *De prouidentia* (p. 161); XXIII. *De anima* (p. 166); XXIV. *De honore, quo afficiendi sunt parentes, de senectute atque iuuentute* (p. 168); XXV. *Libellus de grammatica exercitatione* (p. 171); XXVI. *Epistola consolatoria in aduersis* (p. 195); XXVII. *De*

laudibus eremi (p. 205); XXVIII. *Admonitium ad filium spiritualem* (p. 206); *Notae et variae lectiones quibus vatia emendantur* (p. 217) etc.

Alte particularităţi: Pe foaia de titlu, redactată cu cerneală ferogalică, apare însemnarea: *Domus Professae Parisiens[sis] Societ[atis] Jesu Cat[alogus] Ins[xriptua] B.*, ceea ce relevă proveniența lucrării din Biblioteca Reşedinţei Iezuiţilor de la Paris.

Legătura: Este deteriorată, coperta I este desprinsă, fiind vizibile şi multe rupturi ale pielii de la cotor. La un moment dat, în secolul al XVIII-lea, sau pe la începutul secolului al XIX-lea, când au fost adăugate corpului cărţii şi forzaţurile din hârtie manuală albastră, legătura a fost refăcută, în sensul că peste îmbrăcămintea din piele a scoarţelor, s-a lipit hârtie marmorată albastră, ceea ce diminuează aspectul elegant iniţial al legăturii şi chiar îl denaturează. De asemenea, hârtia care îmbracă doar coperţile, contrastează oarecum neplăcut cu roşul tranşelor. Se poate considera însă că volumul a beneficiat, probabil, din oficina emitentă de îmbrăcare în marochin maro, cu bogate motive ornamentale ştanţate, dintre care ne mai putem face o idee doar despre programul decorativ al cotorului, ştanţat şi aurit, bogat şi reuşit în acelaşi timp, sub aspect estetic. Coaserea caietelor s-a realizat pe 6 nervuri geminate. Capital-bandurile s-au distrus integral. Volumul nu a avut cheutori.

Stare de conservare: Corpul cărţii se păstrează integral şi, în mod îmbucurător, starea de sănătate a hârtiei din componenţă este deosebit de bună. În schimb, legătura a avut mult de suferit din pricina unor deteriorări fizico-mecanice avansate şi a denaturărilor la care a fost supusă printr-o restaurare de epocă, incorectă.

Bibliografie: Exemplar inedit.

2. *APPENDIX AD SANCTI/ GREGORII/ EPISCOPI NYSSENI/ OPERA GRAECE ET LATINE,/ NON ITA PRIDEM EVVLGATA. / Editore et partim quoque interprete IACOBO GRETSERO/ Societatis Iesv Theologo.*/ PARISIIS,/ Apud MICHAELEM SONNIVM, via Iacobea,/ sub Scuto BASILIENSI./ MDGXVIII [1618]/ CVM PRIVILEGIO REGIS./ colligat cu *APPENDIX AD SANCTI/ BASILII/ MAGNI OPERA/ GRAECO-LATINA/ Quae conciones Morales à Simeone Magistro excerptas, et Notas con-/ tinet, quibus varia loca eiusdem auctoris emendantur.*/ PARISIIS/ Apud MICHAELEM SONNIVM; via Iacobea/ sub Scuto Basiliensi/ MDCXVII [1618]/ CVM PRIVILEGIO REGIS./

Cota: CVS 28.

Numărul ediţiei: probabil prima în oficina menţionată.

Format: in folio.

Numărul de rânduri pe pagină: 57.

Dimensiuni: 21,2 x 34 cm; zaţul 14,5 x 16,5 cm.

Număr de pagini: 6 foi nenum. (inclusiv foaia de titlu) + 264 pagini num. + 5 foi nenum.

Particularităţi tipografice: Foaia de titlu a fost imprimată cu negru şi cu roşu. Tot acolo, apare emblema oficinei tipografice a lui Michael Sonnius, cu deviza: *QVIS CONTRA NOS/ SI DEVS PRO NOBIS/* şi iniţialele *S. M.* Textul este dispus şi pe două coloane, cel latin mereu spre tranşa laterală a cărţii, iar cel grecesc în interior. Apar relativ frecvent iniţiale ornate (atât pentru textul grecesc, cât şi pentru cel latin), frontispicii şi vignete. Hârtia, subţire, de bună calitate, este manufacturată şi se prezintă încă foarte bine, are un sunet destul de bun. Are vergeturi şi filigran.

Conţinut: După *Dedicaţia* închinată cardinalului Iacobus Davy, arhiepiscop de Senon, mare *eleemosinarius* al Franţei şi *Prolegomena in S. Gregorii Nysseni appendicem*, urmează *Index eorum qvae in hoc avctario graecolatino insvnt*, ordinea capitolelor fiind următoarea: I. *Prolegomena, in quibus de S. Gregorio Nysseno, ipsiusque aduersus eunomium opere*; II. *Epistola Nisseni ad Petrum fratrem Episcopum Sebastenum, de suscipienda refutatione Eucomij* (p. 1); III. *Responsio Petri ad Nissenum* (p. 4); IIII. *Summaria seu periochae duodecim librorum aduersus* Eunomium (p. 5); V. *Liber primus contra Eunomium* (p. 20); VI. *Oratio de poenitentia* (p. 165); VII. *Vita S. Macrinae virginis sororis Nysseni* (p. 177); VIII. *Oratio tertia in XL. Martyres* (p. 205); IX. *Oratio adeuersus eos, qui differunt baptismum* (p. 215); X. *Oratio contra Vsurarios* (p. 225); XI. *Oratio de pauperibus et beneficentia* (p. 235); XII. *Oratio in principium ieiuniorum* (p. 247); XIII. *Oratio contra fornicarios* (p. 260); XIV. *Lacunae quaedam in libris contra Eunomium ex cod[ico] Bauarico et Liuineiano suppletae* (p. 265); XV. *Addenda Notis Frontonis Ducaei Soc[ietatis] Iesu Theologi*; XVI. *Index rerum et verborum memorabilium.*

Alte particularităţi: Nu are însemnări manuscrise suplimentare, faţă de cea de pe foaia de titlu a lucrării cu care este colligată.

Legătura: La fel cu cea a exemplarului anterior, cele două tipărituri făcând parte dintr-un *colligatum*.

Stare de conservare: Blocul cărţii este foarte bine conservat, hârtia, de calitate, nefiind prea tare îngălbenită, ca urmare a unui proces firesc şi lent de îmbătrânire, semn că ea a fost manufacturată cu grijă şi după reţetar, ca şi încleiantul folosit pentru a i se conferi rezistenţă fizico-mecanică. Sunetul hârtiei, de bună calitate (şi este o hârtie destul de subţire, pentru un format atât de mare de tipăritură), este încă admirabil.

Bibliografie: Exemplar inedit.

3. *S[ANCTI] AVRELII/ AVGVSTINI/ HIPPONENSIS/ EPISCOPI/ SERMONES NOVI/ numero XL./ Ex diuersis antiquis exemplaribus collecti./ Studio et opera IACOBI SIEMONDI/ Presbyteri Societatis*

JESV/ PARISIIS,/ Apud SEBASTIANVM CRAMOISY,/ via Iacobaea, sub Ciconiis./ M.DC.XXXI./ [1631]/ CVM PRIVILEGIO REGIS./

Cota: CVS 30.

Numărul ediţiei: Probabil prima, la editura menţionată.

Format: in 8° (caiete de 8 foi, numerotate primele 4 sub forma: A, Aij, Aiij, Aiiij etc.).

Numărul de rânduri pe pagină: 28.

Dimensiuni: 10,5 x 16,5 cm.

Număr de pagini: 4 foi nenumerotate (ultimele trei pagini fiind totuşi numerotate cu I, II şi III) + 479 pagini numerotate + 7 foi nenumerotate (*Index*) + 12 foi nenumerotate (*NOTAE AD SERMONES NOVOS S. AVGVSTINI*) + 1 foaie nenumerotată.

Particularităţi tipografice: Pe foaia de titlu apare emblema tipografică a oficinei pariziene a lui Sebastianus Cramoisius. Apar frontispicii mai mari (7,5 x 2 cm), sau numai din flori tipografice şi discrete vignete, tot din mici elemente decorative, precum şi iniţiale ornate, de dimensiuni mai mari (2 x 2 cm) sau mai mici (1,3 x 1,3 cm), imprimate cu negru, prezentând motive vegetale, zoomorfe sau antropomorfe. Pe ultima pagină s-a tipărit privilegiul tipografului pentru lucrare, obţinut în 13 ianuarie 1631.

Conţinut: Pe paginile I, II şi III de la început s-a tipărit cuprinsul volumului sub titlul: *INDEX SERMONUM*. Prima secţiune mare este *De rebus et verbis veteris Testamenti* (p. 1-144), urmată de *De rebus et verbis noui Testamenti* (p. 145-326), apoi de *De diuersis* (p. 327-447) şi *Appendix* (p. 448-479).

Alte particularităţi: Pe verso-ul primului forzaţ al volumului, desprins, apare eticheta ex-libris, cu înscrisul: *Dr. N. Lupu-Ioanăş/ profesor/ Blaj/*. Pe foaia de titlu apar interesante ştampile ex-libris, una aplicată cu cerneală neagră, cu text ilizibil (...*SIC. BIBL. S*....), apoi una cu cerneală roşie, cu textul: *LIBRARIA COLONNA*, peste care s-a suprapus parţial ştampila dreptunghiulară, imprimată cu negru, cu textul: *COL[EGIUM] URB[ANUM]*, ceea ce denotă proveniența de la Roma (probabil dintr-un anticariat) a exemplarului. Pe cotorul volumului, cu cerneală fero-galică, de mână: *Sermones/ Novi S. A./ Augustini/* şi mai jos o cotă de bibliotecă, mai veche: *7/ e/ 44/ B/A .../*. Pe forzaţul anterior, cu cerneală neagră: *E. ord. II/ E-V+ 73*. Pe foaia de titlu, cu cerneală neagră: *Cam. 3*.

Legătura: Volumul îşi păstrează legătura originală, cu coperţi din carton manufacturat, îmbrăcate în pergament gălbui, cusătura s-a făcut pe 5 nervuri din sfoară, iar capital-band-ul a fost realizat în două culori, albastru şi bej. Tranşa a fost colorată în roşu deschis.

Stare de conservare: Legătura este deteriorată fizico-mecanic, iar coperta I s-a desprins de blocul cărţii. Primul caiet are, de asemenea, tendinţa de-a se desprinde de restul volumului. Pergamentul are îndoituri inestetice, stabilizate şi în general s-a deshidratat mult şi s-a murdărit, ca de altfel şi volumul pe tranşe. În general, hârtia suport este încă destul de sănătoasă, nu a cumulat aciditate în mod alarmant, mai are un sunet destul de bun. Uşor, încleierea suplimentară din zona imprimată s-a îmbrunit mai mult din cauza unui surplus de aciditate acumulat în substrat, astfel încât zaţul are, în general, un halo sensibil mai închis la culoare. Şi foile de gardă de la sfârşit sunt deteriorate. Capital-band-urile au tendinţe de desprindere. Din pricina deshidratării pergamentului, coperţile au tendinţa de deschidere, stând tensionate.

Bibliografie: Exemplar inedit.

4. *SANCTI CAECILII/ CYPRIANI/ OPERA/ AD VETUSTISSIMORVM EXEMPLARIVM/ FIDEM SEDVLO EMENDATA, DILIGENTIA/ NIC. RIGALTII I. C./ CVM EIVSDEM ANNOTATIONIBVS INTEGRIS/ PAMELII, et aliorum commentariis, seorsim antea editis,/ ACCEDVNT/ MARCI MINVCII FELICIS OCTAVIVS de Idolorum vanitate./ ARNOBII AFRI ADVERSVS GENTES, Libri VII./ IVLII FIRMICI MATERNI V. C. De Errore profanarum Religionum/ COMMODIANI INSTRVCTIONES aduersus Gentium Deos./ Cum eiusdem N. RIGALTII Notis integris, et Variorum commentariis vno conspectu dispositis./ PH. PRIORIVS argumenta et Notas in Libros omnes, de nouo adjecit.*/ PARISIIS/ Sumptibus IOANNIS DV PVIS, via Iacobaea,/ sub signo Coronae aureae,/ M.DC.LXVI [1666]/ Cum Priuilegio Regis et Approbationibus./

Cota: CVS 27.

Numărul ediţiei: Probabil prima, în oficina amintită.

Format: In folio.

Numărul de rânduri pe pagină: 63.

Dimensiuni: 21 x 33, 3; zaţul: 16,5 x 27,3 cm.

Număr de pagini: 83 + 453 pagini numerotate + 5 foi nenumerotate + 56 pagini numerotate + 6 foi nenumerotate + 1 foaie nenumerotată + 108 pagini numerotate + 15 foi nenumerotate + 1 foaie nenumerotată + 60 pagini numerotate.

Particularităţi tipografice: Foaia de titlu a fost imprimată cu roşu şi negru. Pe foaia de titlu apare emblema tipografică a oficinei lui Jean du Puis (Ioannes du Puis), cu deviza: *NON CORONABITUR/ NISI QUI LEGITIME/ CERTAVERIT.*/ şi jos, în medalion oval, într-o inimă stilizată iniţialele *I. D. P.*, desigur ale tipografului. Are frumoase frontispicii,

iniţiale ornate, de diferite dimensiuni.

Conţinut: La început, se află dedicaţia tipografului Ioannes Du Puis către Petrus Segvierius, cancelarul Franţei (p. 3-5); *DE DIVI CYPRIANI SCRIPTIS IOANNIS TRITHEMII TESTIMONVM* (p. 6); *OBSERVATIO GALEATA/ QVAE ET CATHOLICA,/ COMMVNIS VNIVERSIM SEQVENTIBVS/ AD CYPRIANVM OBSERVATIONIBVS,/ ET REGVLA CVNCTARVM./* (p. 7-10); *VITA S. CAECELII CYPRIANI/ PER PONTVM EIVS DIACONVM./* (p. 11-19); *PASSIO S: CYPRIANI EX MS. S. VISTORIS/* etc. (p. 19-25); *BEATI AGOBARDI EPISCOPI LVGDVNENSIS/ LII. CARMEN, DE TRANSLATIS LVGDVNVM RELIQVIIS/ sanctorum Martyrum, Cypriani, Sperati et Pantaleonis/* (p. 25-27); *VITA D. CYPRIANI CARTHAGINENSIS, EX IPSIVS/ scripsis Collecta, per Iacobum Pamelium* (p. 27-40); INDEX OPERVM OMNIVM SANCTI CYPRIANI .../ (p. 41-48); *INDEX S. SCRIPTARVM/ TOTO OPERE CITATARVM LOCVPLETISSIMVS./* (p. 49-83); *CAECILII CYPRIANI/ EPISTOLAE/.../* (p. 1-161); *DE DISCIPLINA ET HABITU VIRGINVM* (p. 162-168); *DE LAPSIS* (p. 168-178); *DE VNITATE ECLESIAE CATHOLICAE* (p. 179-187); *DE ORATIONE DOMINICA* (p. 187-197); *AD DEMETRIANVM* (p. 197-204); *DE IDOLORVM VANITATE* (p. 204-208); *DE MORTALITATE* (p. 208-214); *DE OPERE ET ELEEMOSYNIS* (p. 214-221); *DE BONO PATIENTIAE* (p. 222-228); *DE ZELO ET LIVORE* (p. 228-233); *DE EXHORTATIONE MARTYRVM* (p. 233-243); *TESTIMONIARVM LIBRI TRES/.../* (p. 243-281); *CONCILIVM CARTHAGINIENSE DE BAPTIZANDIS HAERETICIS* (p. 282-290); *SEQVVNTVR OPVSCVLA/ QVAE VVLGO ADSCRIBVNTVR/ CAECILIO CYPRIANO/* (p. 291-430); *INDEX/ IN SANCTI CYPRIANI/ EPISTOLAS ET TRACTATVS* (p. 431-453); *MARCI/ MINVCII FERLICIS/ OCTAVIVS/ ET CAECILII CYPRIANI/ DE IDOLORVM VANITATE./* (5 foi nenum. + 56 p. num.); *INDEX/ RERVM, VERBORVM/ ET NOMINVM* (4 foi nenum.) + *AVCTORES A MINVCII/ COMMENTARIBVS CITATI* (1 f. nenum.) + *VARIAE LECTIONES IN/ M. MINVCII FELICIS/ OCTAVIVM* (1 foaie nenum.); *ARNOBII AFRI/ ADVERSVS GENTES/ LIBRI VII./ CVM SELECTIS VARIORVM AVSTORVM./ COMMENTARIIS./ Editio nouissima azque omnium acuratissima./* (2 foi nenum. + 108 p. num. + 13 foi nenum.); *IVLII FIRMICI/ MATERNI V. C./ DE ERRORE PROFANARVM/ RELIGIONVM/ AD/ CONSTANTIVM ET CONSTANTE; AVGG./ IOAN. À WOVVER recensuit./* (1 foaie + 60 p. num.)

Alte particularităţi: Exemplarul face parte din fosta colecţie Nicolae Lupu-Ioanăş. Ştampile mai vechi de proprietate, de pe foaia de titlu şi prima foaie a precuvântării tipografului au fost îndepărtate prin rupere. Un *ex-libris* manuscris, de pe foaia de titlu a fost acoperit, prin mâzgălire. Pe coperta I verso apare eticheta *ex-libris* cu textul: *Dr N. Lupu-Ioanăş/ profesor/ Blaj/*. Hârtia-suport a textului este deosebit de deteriorată, în întreg volumul. S-a acumulat aciditate suplimentară în textura sa, datorită unei încleieri defectuoase, cu încleiant incorect preparat, prea acid, a zonei zaţului, unde urma să se aplice tipărirea propriu-zisă. Ca atare, hârtia este extrem de pătată, cu numeroase zone cu aciditate prea mare, care arde din interior suportul. De asemenea, hârtia a suferit şi un atac bacterian generalizat, sunetul său este prea moale, datorită pierderii unei părţi a încleiantului. Este o hârtie de epocă, manufacturată, cu linii de apă şi filigran.

Legătura: Coperţile originale par a se fi pierdut, fiind înlocuite cu coperţi din carton, moderne, dar parte din vechea îmbrăcăminte în pergament, cotorul, vechea cusătură a caietelor şi capital-bandurile originale, par a se fi păstrat. Oricum, coperţile actuale ale volumului, dincolo de deteriorările fizico-mecanice suferite şi murdărire, par improprii în proporţie însemnată.

Stare de conservare: Volumul este întreg, dar deteriorările sale interioare sunt grave, rezistenţa sa în timp fiind de fapt serios periclitată. Ar fi necesară descoaserea volumului şi curăţirea umedă a foilor, pentru îndepărtarea surplusului de aciditate acumulat în foi şi îndepărtarea murdăriei. De asemenea, ar fi necesară încleierea mai corectă a foilor, pentru a prelungi durabilitatea lor în timp, care la ora actuală este grav periclitată.

Bibliografie: Exemplar inedit.

III. Seria tipăriturilor de secol al XVIII-lea este mai bogată şi plină de complexitate, în felul său[7]. Catalogarea atentă a exemplarelor va scoate la lumină informaţii bibliografice şi documentare deosebit de interesante şi valoroase. Iată din ce titluri se compune:

1. *Suite de l'éspion dans les cours des princes chrétiens ou Lettres et mémoires d'un Envoyer de la Porte dans les Cours de l'Europe. Traduit de l'anglois*, Tome cinquième, Cologne – Köln, Chez Erasme Kinkius, 1710 (CVS 157).

2. *L'Ordre des Dames de la Croix de l'étoile c'est-à-dire l'histoire de son institution, ses statuts, ses fêtes et les prières qui sont a son usage*, Linz, Par Jean Gaspar Leidenmayr, 1726 (CVS 135).

3. M. Rollin, *Histoire romaine depuis de la fondation de Rome jusqu'à la*

[7] Menţionăm că unele (6 titluri, de fapt) dintre exemplarele listei respective nu sunt inedite, ele fiind semnalate deja în bibliografia anterioară (vezi Stînea 2010, p. 99-103).

bataille d'Actium, Tome hutième, Paris, Chez la Veuve Estienne, 1743 (CVS 176)[8] (Apare un ex-libris etichetă pe forzaţul anterior, cu blazon nobiliar şi deviza: *Pietà ad omnia utilis*).

4. *Conseils de l'amitié*, Edition seconde, Frankfurt, Chez la Veuve Khoch et J. G. Eslinger, Imprimé chez J. B. Eichenberg l'Aînée (sic!), 1748, (CVS 169).

5. M. Massillon, Evêque de Clermont, *Pensées sur différents sujets de morale et de piété, tirées des ouvrages de* ..., Paris, Chez la Veuve Estienne et Fils et Jean Herissant, 1749 (CVS 159)[9] (Cartea i-a aparţinut lui Nicolae Lupu-Ioanăş, profesor de teologie la Blaj).

6. *Le Chrétien fervent ou Recueil de divers prières et instructions dédiées a son Altesse serenissime Monseigneur le Prince Frederic*, Mannheim, De l'Imprimérie Electorale, Chés Nicolas Pierron, 1750 (CVS 129) (în carte a fost găsit şi un text manuscris, frumos scris, intitulat *Actus fidei*).

7. P. du Moulin*, Abrégé du Traité de la paix de l'âme et du contentement de l'ésprit*, Amsterdam, 1755 (CVS 164).

8. *Le nouveau secrétaire de la cour ou lettres familières*, Basle-Basel, Chez J. Rodolf Thourneisen, 1751 (CVS 182) (Pe cele două pagini ale forzaţului anterior a fost aşternută o scrisoare în limba franceză, datată în 26 ianuarie 1751 şi semnată de Michel Kassay).

9. Annibal Antonini, *Dictionnaire italien, latin et françois contenant non seulement un Abrégé du Dictionnaire de la Crusca, mais encore tout ce qu'il y a de plus remarquables dans les meilleurs Lexicographes, Etymologistes et Glossaires, qui ont paru en différentes Langues*, Troisième édition, Tome premier, Venise-Veneţia, Chez François Pitteri, 1752 (CVS 77).

10. M. Crevier, *Histoire des impereurs romains depuis Auguste jusqu'à Constantin*, Tome VIII-ème, Paris, Chez Dessaint et Saillan, 1753 (CVS 153)[10].

11. Charles Mouton, *Nouveau Choix de belles lettres/ Neue Sammlung des plus belles lettres de Messieurs de l'Académie Françoise et d'autres célèbres Modernes sur toutes sortes de sujets avec des Notes. Recueillis par* ..., Seconde Edition, Hambourg, Chés (sic!) Chrétien Herold, 1753 (CVS 175).

12. Armandus de Bourbon, Prince de Conty, *Les devoirs des grandes id est: Magnatum obligatio*..., Cluj, 1753 (CVS 185) (Reeditare în latină a primei ediţii franceze, apărută la Paris, în 1667. S-a specificat şi: „*Ex Gallico in Latinum translatum per D. Wolfgangum Joachimum Joannem Weingartler de Haypach Equitem Ordinis Sancti Stephani*").

13. *Soliman Second ou Les Sultanes; Comédie en trois actes, en vers; Representée*

[8] *Ibidem*, p. 102.
[9] *Ibidem*, p. 101.
[10] *Ibidem*, p. 102-103.

devant Leurs Majestés à Fontainbleau, le 8 Novembre 1776, [Paris], Imprimée par exprès commendement de Sa Majesté, 1776[11] colligat cu M. Sedaine, *La gageure imprévue, comédie en prose, et en un acte. Représentée pur la première fois à Paris, par les Comédiens François ordinaires du Roi, Vendredi le 27 Mai 1768*, Paris, Chez l'Auteur, au Louvre, à l'Académie d'Architecture, ou chez Prault, l'Imprimeur du roi, 1788 (CVS 116)[12].

14. M. Sedaine, *La gageure imprévue, comédie en prose, et en un acte. Représentée pur la première fois à Paris, par les Comédiens François ordinaires du Roi, Vendredi le 27 Mai 1768*, Paris, Chez l'Auteur, au Louvre, à l'Académie d'Architecture, ou chez Prault, l'Imprimeur du roi, 1788 (CVS 116) colligat cu *Soliman Second ou Les Sultanes; Comédie en trois actes, en vers; Representée devant Leurs Majestés à Fontainbleau, le 8 Novembre 1776*, [Paris], Imprimée par exprès commendement de Sa Majesté, 1776.

15. *Sermons du père Bourdalou, de la Compagnie de Jessus, Pour le Carême. Tome second*, Liège, Chez J. B. Bassompierre, Imprimeur de son Altesse, au Moriane, 1784 (CVS 170)[13].

16. Gabriel François le Jay e Societate Jesu, *Bibliotheca Rhetorum partis primae oratoriam facultatem complectitur, Tomus secundus, Orationes*, Ingolstadii (Ingolstadt), Sumptibus Viduae Jo[hanni] Andreae de la Haye (CVS 162) (Prima ediţie a lucrării a apărut în 1725 la Paris, fiind reeditată şi în 1726, *Monachii*).

IV. Tipăriturile de secol al XIX-lea investigate au fost doar următoarele:

1. F. J. Bertuch, *Porte-Feuille instructif et amusant pour la jeunesse redigé par* ..., Vienna, Chez Antoine Pichler, 1808-1809 (CVS 1105) (Publicaţie editată în limbile latină, germană, franceză şi maghiară).

2. *Sancti Barnabae Apostoli et Sancti Justini Martyris Opera*, Parisiis, Apud Paul Mellier, 1842 (cartea i-a aparţinut lui Nicolae Lupu-Ioanăş, profesor de teologie la Blaj, conform *ex-libris*-ului etichetă şi manuscris de pe exemplar).

3. Carolus Stephanus, Nicolaus Lloydius, *Dictionnarium historicum, geographicum, poeticum*, Genevae (Geneva), Apud Samuelem de Tournes (CVS 309).

V. Din secolul al XX-lea s-a făcut referire doar la un singur titlu:

1. C. G. Rommenhoeller, Consul general de Roumanie, *La Grande Roumanie*, La Haye, 1926.

---

[11] *Ibidem*, p. 99-100.
[12] *Ibidem.*
[13] *Ibidem*, p. 101-102.

Sperăm ca prezentarea noastră să releve dificultatea şi complexitatea temei alese, ca şi interesantele concluzii care se pot desprinde din cercetarea unor astfel de tipărituri vechi şi moderne, pentru diverse aspecte ale istoriei culturii, a tiparului şi a cărţii europene. Desigur, în legătură cu exemplarele respective, descrise unele mai detaliat, altele doar în fugă, ne interesează şi modul de penetrare a lor în Transilvania, la Alba Iulia şi în mod cu totul special în biblioteca muzeului albaiulian. Ele relevă rolul jucat de limba franceză ca vehicul al culturii, influenţa tipografiilor şi artei cărţii franceze, precum şi preluarea unui model cultural şi de conduită francez, până în mediile îndepărtate ale Europei, cum au fost cele transilvane, unde a predominat îndeosebi modelul cultural german, pe filiera Vienei, începând din secolul al XVIII-lea.

Old Printings from France or of French Influence of Significant Heritage Value in the Collections of the National Museum of the Unification in Alba Iulia

(Abstract)

The purpose of the article is to draw attention to 36 printings of special interest from the old book holdings of the National Museum of the Unification in Alba Iulia. Almost all copies are novel, so that their presentation is justified by the introduction into the scientific lexicon of a group of bibliographical information referring to this type of heritage assets. Out of these, 11 date from the 16th century, 5 being printed in Lyon, 2 in Paris and 4 in Basel. Taken together, they form an important stock of 16th century printings, the most valuable in the old book holdings of the museum in Alba Iulia. The 17th century printings had in view here were printed as follows: one copy in Basel, Leyda and Amsterdam and two of them in Paris. As far as the 18th century is concerned, allocation of copies according to printing centres is the following: one title was printed in each of the cities of Köln, Linz, Frankfurt, Mannheim, Amsterdam, Basel, Venice, Hamburg, Cluj, Liège, Ingolstadt (and they show the moment when, during Enlightenment, the French language and books were representative of the whole Europe, forming an universal cultural model), and 5 titles were published in Paris. Our selection includes also 3 printings dating from the 19th century, one in four languages published in Vienna, another one in Paris and the last one in Geneva. For the 20th century we selected only one volume published in La Haye in 1918 dealing with the international recognition of Greater Romania. The copies and selected titles offer a valid example of what the French cultural model, materialized into the French book, meant over the centuries and how it influenced, to a greater or lesser extent, different European cultural areas, at different historical moments. Although incipient, our investigation opens interesting research perspectives in cultural history and, especially, old and modern foreign book.

(Translated by Adina Goşa)

Explanation of figures

Fig. 1. *Biblia sacra*, Lyon, 1532 - Title page.
Fig. 2. *Biblia sacra*, Lyon, 1532 - Text page.
Fig. 3. *Biblia sacra*, Lyon, 1532 - Final page.
Fig. 4. *Publii Ovidii Nasonis Amatoria*, Lyon, 1564 - Title page.
Fig. 5. *Publii Ovidii Nasonis Amatoria*, Lyon, 1564 - Text page.
Fig. 6. *Marci Tulii Ciceronis Orationum tres*, Lyon, 1567 - Front cover.
Fig. 7. *Marci Tulii Ciceronis Orationum tres*, Lyon, 1567 - Text pages.
Fig. 8. *Marci Tulii Ciceronis Orationum tres*, Lyon, 1567 - Handwritten note.
Fig. 9. *Von den Rechten warhren phylosophischen Stein Zwölff Tractätlin* ..., Strassburg, 1606 - Title page.
Fig. 10. *Von den Rechten warhren phylosophischen Stein Zwölff Tractätlin* ..., Strassburg, 1606 - Title page.
Fig. 11. *Von den Rechten warhren phylosophischen Stein Zwölff Tractätlin* ..., Strassburg, 1606 - Vegnette.
Fig. 12. *Von den Rechten warhren phylosophischen Stein Zwölff Tractätlin* ..., Strassburg, 1606 - Text page.
Fig. 13. *Kunstbuch Des Wolerfarnen herren Alexii Pedemontani* ..., Basel, 1593 - Title page.
Fig. 14. *Kunstbuch Des Wolerfarnen herren Alexii Pedemontani* ..., Basel, 1593 - Text page.
Fig. 15. *Soliman Second ou Les Sultanes. Comédie en trois actes, en vers*, Paris, 1776 - Title page.
Fig. 16. M. Crevier, *Histoire des impereurs romains depuis Auguste jusqu'à Constantin*, Paris, 1753 - Title page.
Fig. 17. *Suite de l'espion*..., Köln, 1710 - Title page.
Fig. 18. M. Massillon, Evêque de Clermont, *Pensées sur différens sujets de morale et de piété*, Paris, 1749 - Title page.
Fig. 19. *L'Ordre des Dames de la Croix de l'étoile*, Linz, 1726 - Title page.
Fig. 20. Charles Mouton, *Nouveau Choix de belles lettres*, Hamburg, 1753 - Title page.
Fig. 21. M. Rollin, *Histoire romaine depuis de la fondation de Rome jusqu'à la bataille d'Actium*, Paris, 1743 - Valuable stamp (table bookplate), bearing nobiliary coat of arms.

Abrevieri bibliografice

Stînea 2010 - Carmen Stînea, *Câteva exemplare de carte franceză din patrimoniul Bibliotecii Muzeului Național al Unirii (secolul al XVIII-lea)*, în *Transilvania*, 11-12/ 2010, p. 99-103.

Cuvinte-cheie: carte veche, coperta, capital-band, filigran, hârtie, cerneală, tipograf, însemnări manuscrise, *ex-libris*.
Keywords: old book, cover, headband, watermark, paper, ink, typographer, handwritten notes, bookplate.

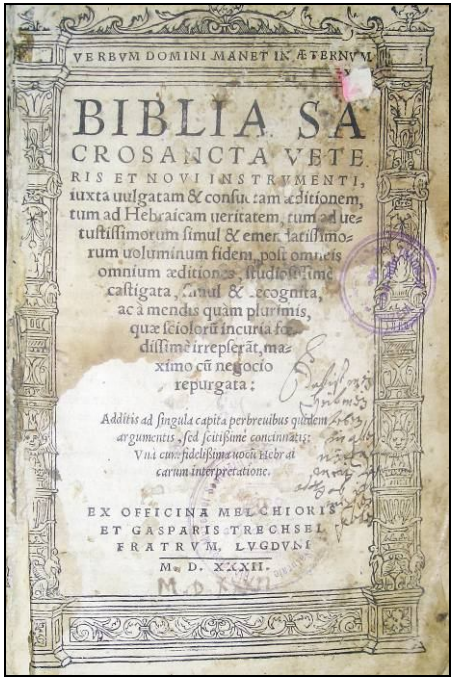

Fig. 1. *Biblia sacra*, Lyon, 1532 - foaia de titlu

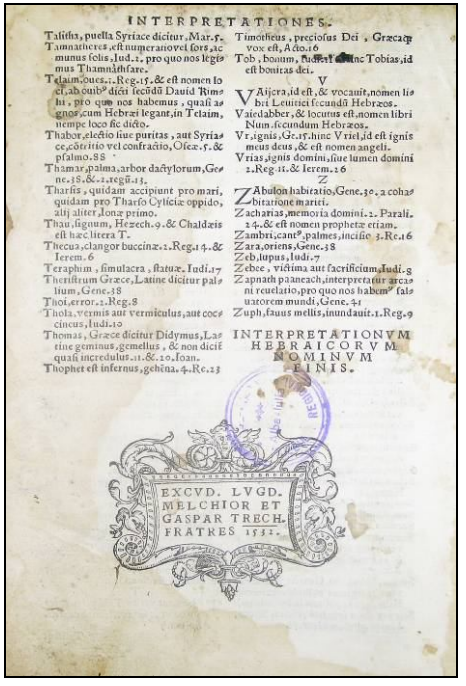

Fig. 2. *Biblia sacra*, Lyon, 1532 - pagină de text

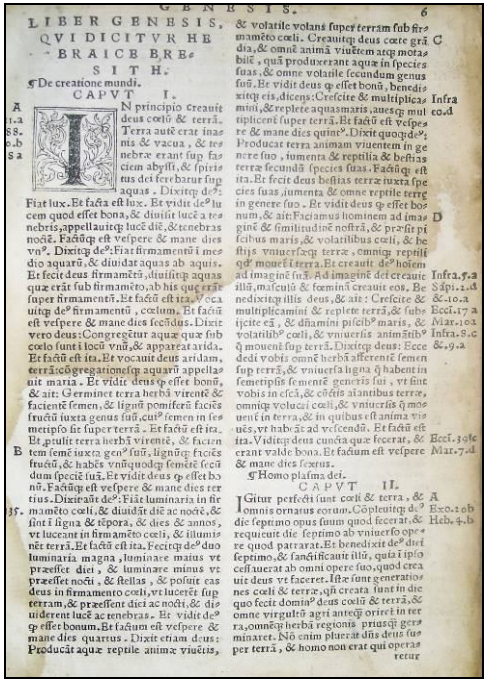

Fig. 3. *Biblia sacra*, Lyon, 1532 - pagina finală

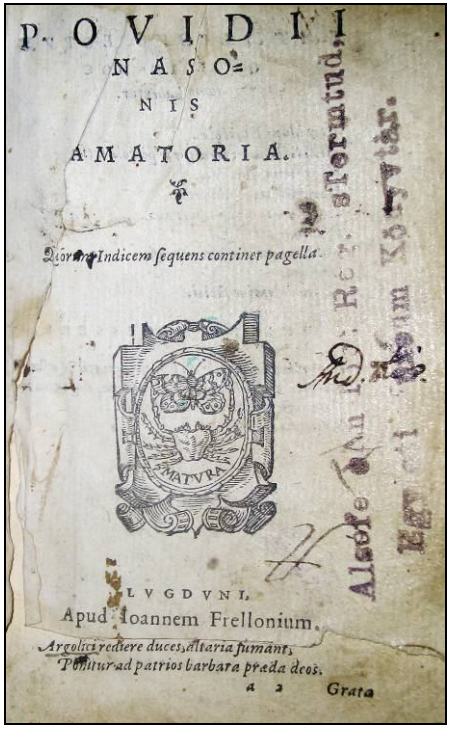
P. OVIDII
NASONIS
AMATORIA.
Librorum Indicem sequens continet pagella.
LVGDVNI,
Apud Ioannem Frellonium.
Argolici redière duces, altaria fumant,
Ponitur ad patrios barbara præda deos.
a 2 Grata

Fig. 4. *Publii Ovidii Nasonis Amatoria*, Lyon, 1564 - foaia de titlu

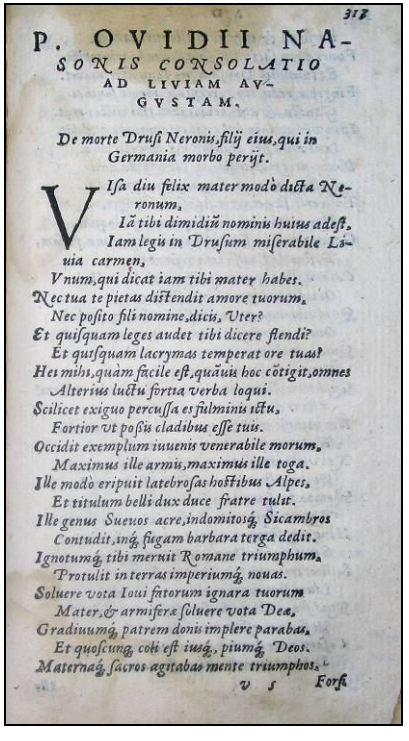
317
P. OVIDII NASONIS CONSOLATIO AD LIVIAM AVGVSTAM.
De morte Druſi Neronis, filij eius, qui in Germania morbo periit.
VIſa diu felix mater modò dicta Neronum,
Iã tibi dimidiũ nominis huius adeſt.
Iam legis in Druſum miſerabile Liuia carmen,
Vnum, qui dicat iam tibi mater habes.
Nec tua te pietas diſtendit amore tuorum,
Nec poſito fili nomine, dicis, Uter?
Et quiſquam leges audet tibi dicere flendi?
Et quiſquam lacrymas temperat ore tuas?
Hei mihi, quàm facile eſt, quãuis hoc cõtigit, omnes
Alterius luctu fortia verba loqui.
Scilicet exiguo percuſſa es fulminis ictu,
Fortior vt poſſis cladibus eſſe tuis.
Occidit exemplum iuuenis venerabile morum,
Maximus ille armis, maximus ille toga.
Ille modò eripuit latebroſas hoſtibus Alpes,
Et titulum belli dux duce fratre tulit.
Ille genus Sueuos acre, indomitosq; Sicambros
Contudit, inq; fugam barbara terga dedit.
Ignotumq; tibi meruit Romane triumphum,
Protulit in terras imperiumq; nouas.
Soluere vota Ioui fatorum ignara tuorum
Mater, & armiferæ ſoluere vota Deæ,
Gradiuumq; patrem donis implere parabas,
Et quoſcunq; coli eſt iuſq;, piumq; Deos.
Maternaq; ſacros agitabas mente triumphos,
v 5 Forſi

Fig. 5. *Publii Ovidii Nasonis Amatoria*, Lyon, 1564 - pagină de text

G D T
1 5 8 7

Fig. 6. *Marci Tulii Ciceronis Orationum tres*, Lyon, 1567 - coperta I

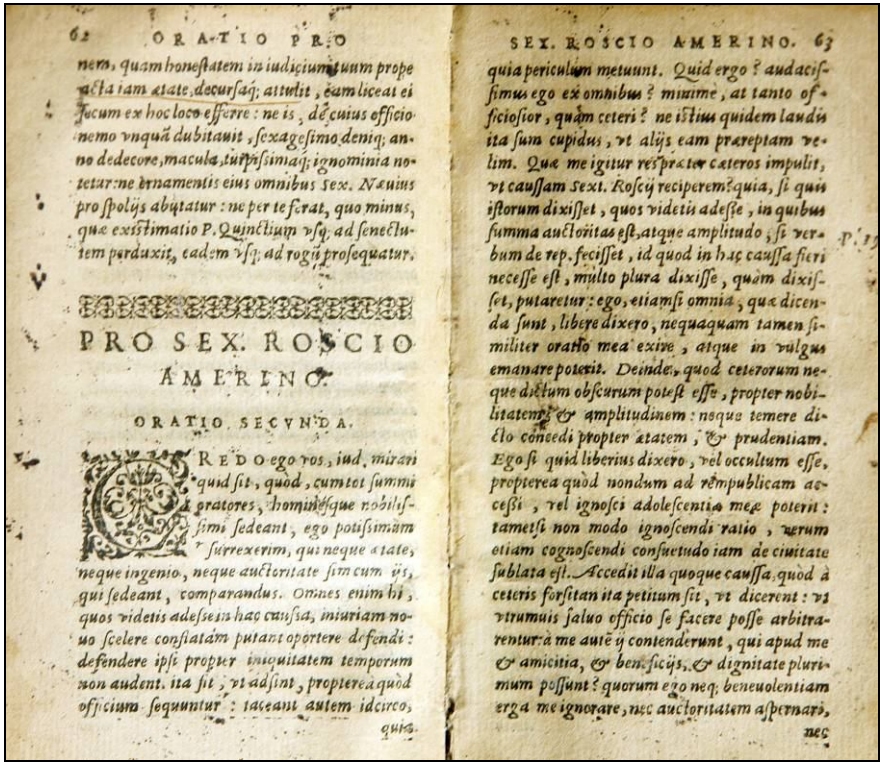

62 ORATIO PRO

nem, quam honestatem in iudicium tuum prope acta iam ætate, decursaq; attulit, eam liceat ei secum ex hoc loco efferre: ne is, de cuius officio nemo vnquã dubitauit, sexagesimo deniq; anno dedecore, macula, turpissimaq; ignominia notetur: ne ornamentis eius omnibus Sex. Næuius pro spolijs abutatur: ne per te ferat, quo minus, quæ existimatio P. Quinctium vsq; ad senectutem perduxit, eadem vsq; ad rogũ prosequatur.

PRO SEX. ROSCIO AMERINO.

ORATIO SECVNDA.

CREDO ego vos, iud. mirari quid sit, quòd, cum tot summi oratores, hominesque nobilissimi sedeant, ego potissimum surrexerim, qui neque ætate, neque ingenio, neque auctoritate sim cum ijs, qui sedeant, comparandus. Omnes enim hi, quos videtis adesse in hac caussa, iniuriam nouo scelere constatam putant oportere defendi: defendere ipsi propter iniquitatem temporum non audent. ita fit, vt adsint, propterea quòd officium sequuntur: taceant autem idcirco, quia

SEX. ROSCIO AMERINO. 63

quia periculum metuunt. Quid ergo? audacissimus ego ex omnibus? minime, at tanto officiosior, quàm ceteri? ne istius quidem laudis ita sum cupidus, vt alijs eam præreptam velim. Quæ me igitur res præter cæteros impulit, vt caussam Sext. Roscij reciperem? quia, si quis istorum dixisset, quos videtis adesse, in quibus summa auctoritas est, atque amplitudo, si verbum de rep. fecisset, id quod in hac caussa fieri necesse est, multo plura dixisse, quàm dixisset, putaretur: ego, etiamsi omnia, quæ dicenda sunt, libere dixero, nequaquam tamen similiter oratio mea exire, atque in vulgus emanare poterit. Deinde, quod ceterorum neque dictum obscurum potest esse, propter nobilitatem, & amplitudinem: neque temere dicto concedi propter ætatem, & prudentiam. Ego si quid liberius dixero, vel occultum esse, propterea quòd nondum ad rempublicam accessi, vel ignosci adolescentiæ meæ poterit: tametsi non modo ignoscendi ratio, verum etiam cognoscendi consuetudo iam de ciuitate sublata est. Accedit illa quoque caussa, quòd à ceteris forsitan ita petitum sit, vt dicerent: vt vtrumuis saluo officio se facere posse arbitrarentur: à me autẽ ij contenderunt, qui apud me & amicitia, & beneficijs, & dignitate plurimum possunt? quorum ego neq; beneuolentiam erga me ignorare, nec auctoritatem aspernari, nec

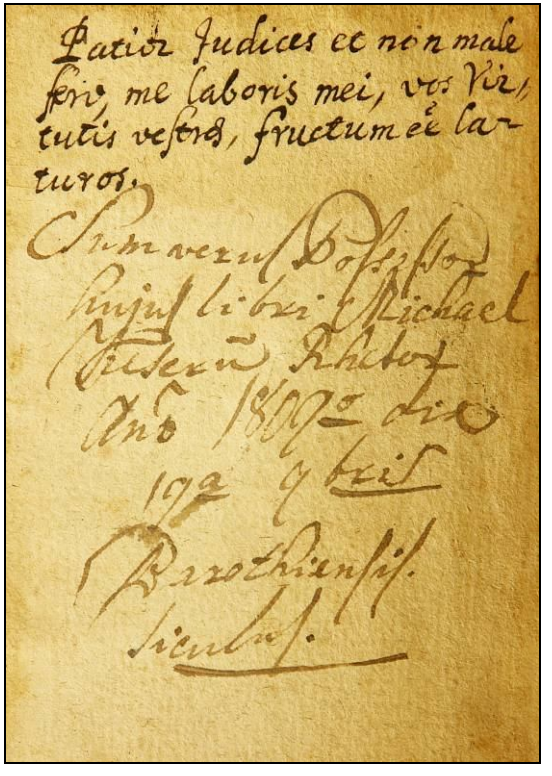

Patior Judices et non male ferri, me laboris mei, vos Virtutis vestræ, fructum ee laturos.

Sum verus Possessor hujus libri Michael Tuserũ Rhetor Anõ 1809o die 19a 9bris

Barothiensis Siculus.

Fig. 7. *Marci Tulii Ciceronis Orationum tres*, Lyon, 1567 - Pagini de text

Fig. 8. *Marci Tulii Ciceronis Orationum tres,* Lyon, 1567 - însemnare manuscrisă

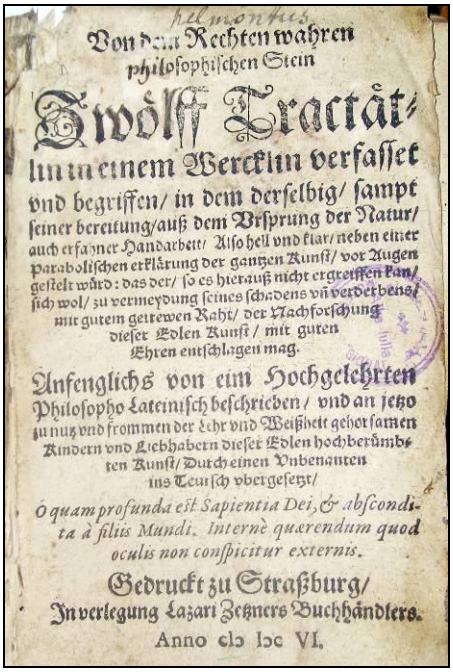

Von dem Rechten wahren
philosophischen Stein

Zwölff Tractät-
lin einem Wercklin verfasset
vnd begriffen/ in dem derselbig/ sampt
seiner bereitung/auß dem Vrsprung der Natur/
auch erfarner Handarbeit/ Also hell vnd klar/ neben einer
paraboliſchen erklärung der gantzen Kunſt/ vor Augen
gestelt würd: das der/ ſo es hierauß nicht ergreiffen kan/
ſich wol/ zu vermeydung ſeines ſchadens vñ verderbens/
mit gutem getrewen Raht/ der Nachforſchung
dieſer Edlen Kunſt / mit guten
Ehren entſchlagen mag.

Anfenglichs von eim Hochgelehrten
Philoſopho Lateiniſch beſchrieben / vnd an jetzo
zu nutz vnd frommen der Lehr vnd Weißheit gehorſamen
Kindern vnd Liebhabern dieſer Edlen hochberümb-
ten Kunſt/ Durch einen Vnbenanten
ins Teutſch vbergeſetzt/

O quam profunda est Sapientia Dei, & abscondita à filiis Mundi. Internè quærendum quod oculis non conspicitur externis.

Gedruckt zu Straßburg/
In verlegung Lazari Zetzners Buchhändlers.
Anno clɔ Iɔc VI.

Fig. 9. *Von den Rechten warhren phylosophischen Stein Zwölff Tractätlin* ..., Strassburg, 1606 - foaia de titlu

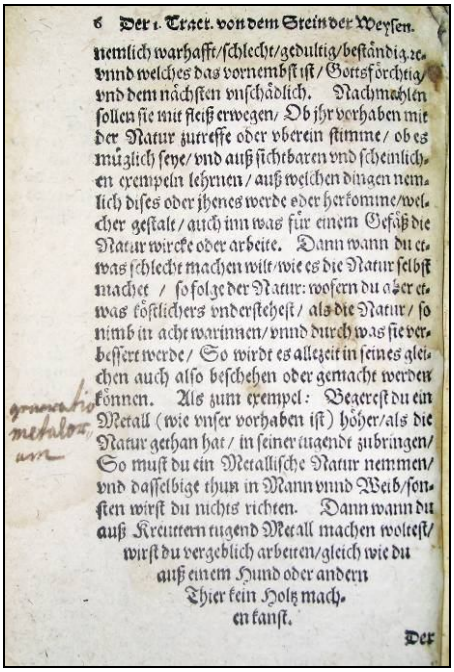

6 Der 1. Tract. von dem Stein der Weysen.

nemlich warhafft/schlecht/gedultig/beständig ꝛc.
vnnd welches das vornembſt iſt / Gottsförchtig/
vnd dem nächſten vnſchädlich. Nachmahlen
ſollen ſie mit fleiß erwegen/ Ob jhr vorhaben mit
der Natur zutreffe oder vberein ſtimme/ ob es
müglich ſeye/ vnd auß ſichtbaren vnd ſchemlich-
en exempeln lehrnen / auß welchen dingen nem-
lich diſes oder jhenes werde oder herkomme/wel-
cher geſtalt / auch inn was für einem Gefäß die
Natur wircke oder arbeite. Dann wann du et-
was ſchlecht machen wilt/wie es die Natur ſelbſt
machet / ſo folge der Natur: wofern du aber et-
was köſtlichers vnderſteheſt / als die Natur / ſo
nimb in acht warinnen/ vnnd durch was ſie ver-
beſſert werde / So wirdt es allezeit in ſeines glei-
chen auch alſo beſchehen oder gemacht werden
können. Als zum exempel: Begereſt du ein
Metall (wie vnſer vorhaben iſt) höher/als die
Natur gethan hat / in ſeiner tugendt zubringen/
So muſt du ein Metalliſche Natur nemmen/
vnd daſſelbige thun in Mann vnnd Weib/ſon-
ſten wirſt du nichts richten. Dann wann du
auß Kreutern tugend Metall machen wolteſt/
wirſt du vergeblich arbeiten/gleich wie du
auß einem Hund oder andern
Thier kein Holtz mach-
en kanſt.

Der

Fig. 10. *Von den Rechten warhren phylosophischen Stein Zwölff Tractätlin* ..., Strassburg, 1606 - pagină de text

Fig. 11. *Von den Rechten warhren phylosophischen Stein Zwölff Tractätlin* ..., Strassburg, 1606 – vignetă

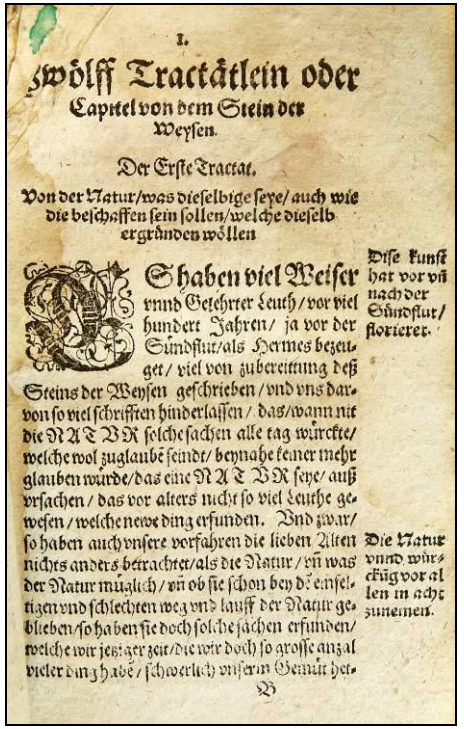

1.

Zwölff Tractätlein oder Capitel von dem Stein der Weysen.

Der Erste Tractat.

Von der Natur/was dieselbige seye/ auch wie die beschaffen sein sollen/welche dieselb ergründen wöllen

ES haben viel Weiser vnnd Gelehrter Leuth/vor viel hundert Jahren/ ja vor der Sündflut/als Hermes bezeuget/ viel von zubereittung deß Steins der Weysen geschrieben/vnd vns darvon so viel schrifften hinderlassen/ das/wann nit die NATVR solche sachen alle tag würckte/ welche wol zuglaubē seindt/ beynahe keiner mehr glauben würde/das eine NATVR seye/ auß vrsachen/ das vor alters nicht so viel Leuthe gewesen/welche newe ding erfunden. Vnd zwar/ so haben auch vnsere vorfahren die lieben Alten nichts anders betrachtet/als die Natur/vñ was der Natur müglich/vñ ob sie schon bey dē einfeltigen vnd schlechten weg vnd lauff der Natur geblieben/so haben sie doch solche sächen erfunden/ welche wir jetziger zeit/die wir doch so grosse anzal vieler ding habē/schwerlich vnserm Gemüt het-

Dise kunst hat vor vñ nach der Sündflut/ florieret.

Die Natur vnnd würckūg vor allen in acht zunemen.

B

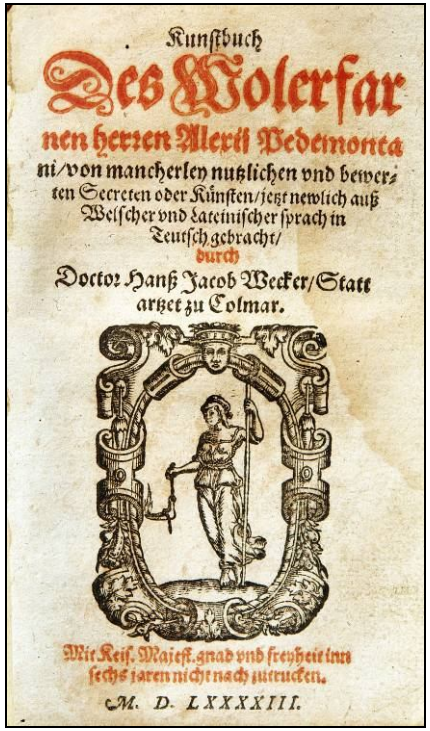

Kunstbuch

Des Wolerfarnen herren Alexii Pedemontani/von mancherley nutzlichen vnd bewerten Secreten oder Künsten/jetzt newlich auß Welscher vnd Lateinischer sprach in Teutsch gebracht/

durch

Doctor Hanß Jacob Wecker/Statt artzet zu Colmar.

Mit Keis. Majest. gnad vnd freyheit inn sechs jaren nicht nach zutrucken.

M. D. LXXXXIII.

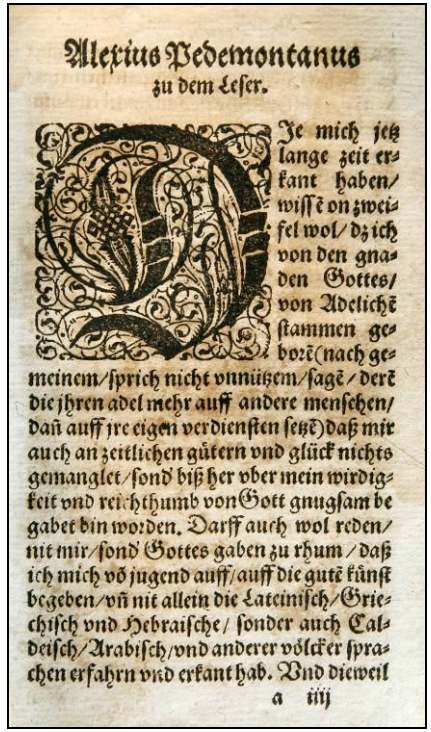

Alexius Pedemontanus zu dem Leser.

DJe mich jetz lange zeit erkant haben/ wissē on zweifel wol/ dz ich von den gnaden Gottes/ von Adelichē stammen geborē (nach gemeinem/sprich nicht vnnützem/sagē/ derē die jhren adel mehr auff andere menschen/ dañ auff jre eigen verdiensten setzē) daß mir auch an zeitlichen gütern vnd glück nichts gemanglet/sond' biß her vber mein wirdigkeit vnd reichthumb von Gott gnugsam begabet bin worden. Darff auch wol reden/ nit mir/sond' Gottes gaben zu rhum/daß ich mich võ jugend auff/auff die gutē künst begeben/vñ nit allein die Lateinisch/Griechisch vnd Hebraische/ sonder auch Caldeisch/Arabisch/vnd anderer völcker sprachen erfahrn vnd erkant hab. Vnd dieweil

a iiij

Fig. 12. *Von den Rechten warhren phylosophischen Stein Zwölff Tractätlin* ..., Strassburg, 1606 - pagină de text

Fig. 13. *Kunstbuch Des Wolerfarnen herren Alexii Pedemontani* ..., Basel, 1593 - foaia de titlu

Fig. 14. *Kunstbuch Des Wolerfarnen herren Alexii Pedemontani* ..., Basel, 1593 - pagină de text

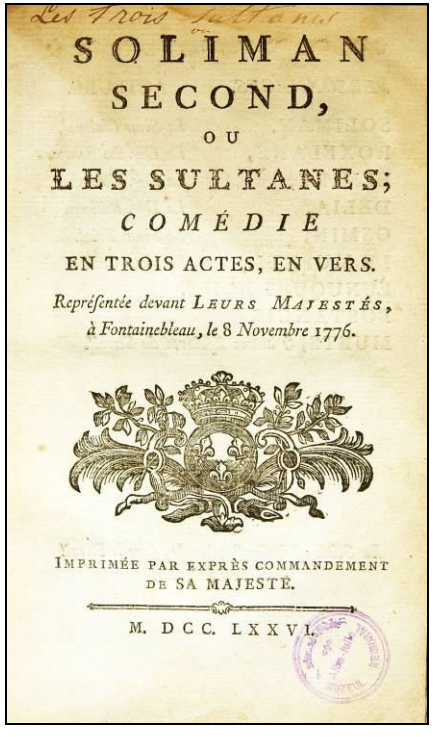
SOLIMAN
SECOND,
OU
LES SULTANES;
COMÉDIE
EN TROIS ACTES, EN VERS.
Représentée devant LEURS MAJESTÉS,
à Fontainebleau, le 8 Novembre 1776.
IMPRIMÉE PAR EXPRÈS COMMANDEMENT
DE SA MAJESTÉ.
M. DCC. LXXVI.

Fig. 15. *Soliman Second ou Les Sultanes. Comédie en trois actes, en vers*, Paris, 1776 - foaia de titlu

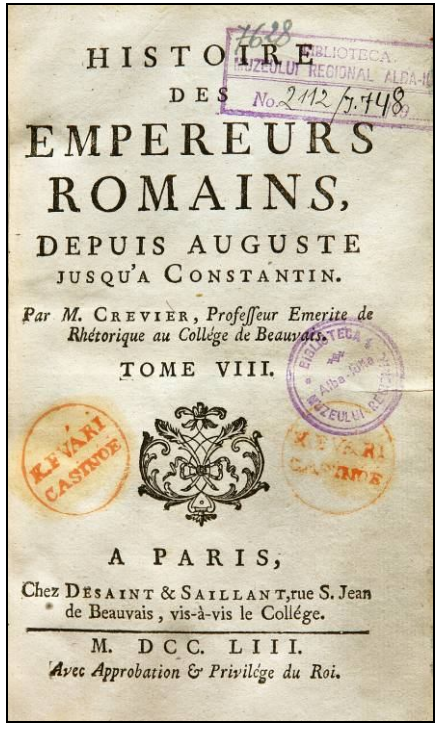
HISTOIRE
DES
EMPEREURS
ROMAINS,
DEPUIS AUGUSTE
JUSQU'A CONSTANTIN.
Par M. CREVIER, Professeur Emerite de Rhétorique au Collége de Beauvais.
TOME VIII.
A PARIS,
Chez DESAINT & SAILLANT, rue S. Jean de Beauvais, vis-à-vis le Collége.
M. DCC. LIII.
Avec Approbation & Privilége du Roi.

Fig. 16. M. Crevier, *Histoire des impereurs romains depuis Auguste jusqu'à Constantin*, Paris, 1753 - foaia de titlu

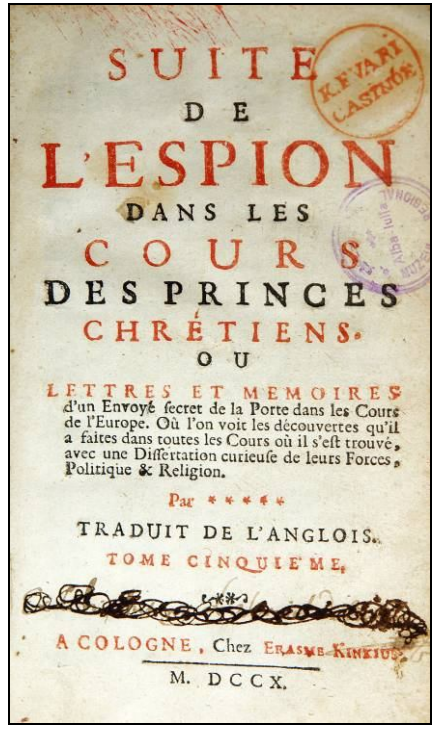
SUITE
DE
L'ESPION
DANS LES
COURS
DES PRINCES
CHRÉTIENS.
OU
LETTRES ET MEMOIRES
d'un Envoyé secret de la Porte dans les Cours de l'Europe. Où l'on voit les découvertes qu'il a faites dans toutes les Cours où il s'est trouvé, avec une Dissertation curieuse de leurs Forces, Politique & Religion.
Par *****
TRADUIT DE L'ANGLOIS.
TOME CINQUIE'ME.
A COLOGNE, Chez ERASME KINKIUS.
M. DCCX.

Fig. 17. *Suite de l'espion...*, Köln, 1710 - foaia de titlu

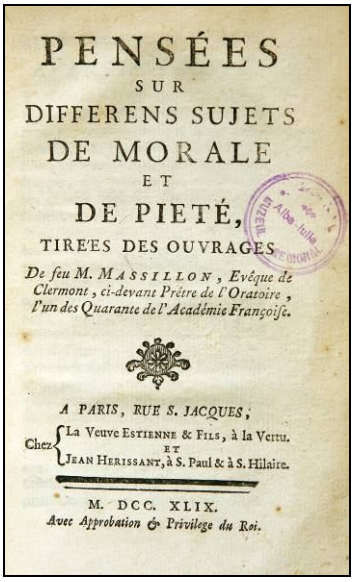
PENSÉES
SUR
DIFFERENS SUJETS
DE MORALE
ET
DE PIETÉ,
TIRE'ES DES OUVRAGES
De feu M. MASSILLON, Evêque de Clermont, ci-devant Prêtre de l'Oratoire, l'un des Quarante de l'Académie Françoise.
A PARIS, RUE S. JACQUES,
Chez La Veuve ESTIENNE & FILS, à la Vertu.
ET
JEAN HERISSANT, à S. Paul & à S. Hilaire.
M. DCC. XLIX.
Avec Approbation & Privilege du Roi.

Fig. 18. M. Massillon, E. de Clermont, *Pensées sur différens sujets de morale et de piété*, Paris, 1749 - foaia de titlu

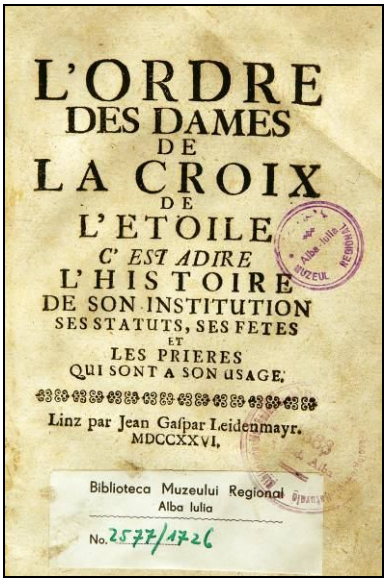
L'ORDRE
DES DAMES
DE
LA CROIX
DE
L'ETOILE,
C' EST A DIRE
L'HISTOIRE
DE SON INSTITUTION
SES STATUTS, SES FETES
ET
LES PRIERES
QUI SONT A SON USAGE.
Linz par Jean Gaſpar Leidenmayr.
MDCCXXVI.
Biblioteca Muzeului Regional Alba Iulia
No. 2577/1726

Fig. 19. *L'Ordre des Dames de la Croix de l'étoile*, Linz, 1726 - Foaia de titlu

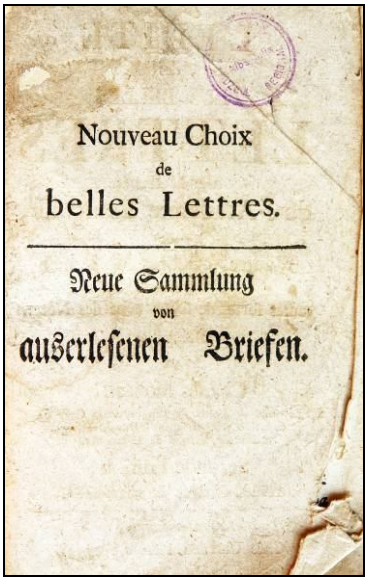
Nouveau Choix
de
belles Lettres.
Neue Sammlung
von
auserleſenen Briefen.

Fig. 20. Charles Mouton, *Nouveau Choix de belles lettres*, Hamburg, 1753 - foaia de titlu

Pietas ad omnia utilis

Fig. 21. M. Rollin, *Histoire romaine depuis de la fondation de Rome jusq'à la bataille d'Actium*, Paris, 1743, ex-libris etichetă, cu blazon nobiliar

Lista abrevierilor

Acta	- Acta (Siculica). Muzeul Naţional Secuiesc. Sfântu-Gheorghe.
ActaArch	- Acta Archaeologica. Copenhagen.
ActaMN	- Acta Musei Napocensis. Muzeul Naţional de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
ActaMP	- Acta Musei Porolissensis. Muzeul Judeţean de Istorie şi Artă Zalău. Zalău.
AÉ	- Archaeologiai Értesitö a Magyar régészeti, müvésyt-történeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapest.
AIIA	- Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie Cluj. Cluj-Napoca (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „George Barit" Cluj-Napoca).
AIGS	- Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Şincai". Târgu Mureş.
AJPA	- American Journal of Physical Anthropology. The Official Journal of the American Association of Physical Anthropologist. Baltimore.
Aluta	- Aluta (Studii şi comunicări - Tanulmányok és Közlemények). Sfântu Gheorghe.
AM	- Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie şi Arheologie „A. D. Xenopol". Iaşi.
AnB	- Analele Banatului (serie nouă). Muzeul Banatului. Timişoara.
AnEtn	- Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei. Cluj-Napoca.
Angustia	- Angustia. Muzeul Carpaţilor Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
ARA	- Annual Review of Anthropology. Palo Alto.
Antiquity	- Antiquity. A Quartely Review of World Archaeology. York.
AOG	- Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen. Wien.
APA	- Acta Praehistorica et Archaeologica. Berlin.
Apulum	- Apulum. Acta Musei Apulensis. Buletinul Muzeului Regional Alba Iulia/Anuarul Muzeului Naţional al Unirii. Alba Iulia.
Archaeologia Bulgarica	- Archaeologia Bulgarica. Sofia.
Archaeometry	- Archaeometry. Research Laboratory for Archaeology & the History of Art. Oxford.
ArhSom	- Arhiva Someşană. Arhiva Someşană. Revistă istorico-culturală. Năsăud, 1924-1940.
ArhMed	- Arheologia Medievală. Reşiţa-Cluj-Napoca.
ATS	- Acta Terrae Septemcastrensis. Sibiu.
AUA	- Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918". Alba Iulia.
AUO	- Analele Universităţii din Oradea. Istorie, Arheologie. Oradea.
BAHC	- Bibliotheca Archaeologica et Historica Corvinensis. Hunedoara.
Banatica	- Banatica. Muzeul de Istorie al Judeţului Caraş-Severin. Reşiţa.

BA	- Biblioteca de arheologie. Muzeul Naţional de Istorie a României. Bucureşti.
BAR	- British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
Barlangkutatas	- Barlangkutatas. Hoehlenforschung. Budapest (1913-1943).
BB	- Bibliotheca Brukenthal. Muzeul Naţional Brukenthal. Sibiu.
BCŞS	- Buletinul Cercurilor Ştiinţifice Studenţeşti. Universitatea „1 Decembrie 1918" Alba Iulia. Alba Iulia.
BHAUT	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis. Timişoara.
BHAB	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Muzeul Banatului Timişoara. Timişoara.
BMA	- Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Naţional al Unirii. Alba Iulia.
BMMN	- Buletinul Muzeului Militar Naţional. Bucureşti.
BMN	- Bibliotheca Musei Napocensis. Muzeul Naţional de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
BMP	- Bibliotheca Musei Porolissensis. Muzeul Judeţean de Istorie şi Artă Zalău. Zalău.
Bonner Jahrbücher	- Bonner Jahrbücher. Rheinischen Landesmuseums in Bonn und des Rheinischen Amtes für Bodendenkmalpflege im Landschaftsverband Rheinland und des Vereins von Altertumsfreunden im Rheinlande. Köln/Bonn.
BOR	- Biserica Ortodoxă Română. Patriarhia Română. Bucureşti.
Boreas	- Boreas. Münstersche Beiträge zur Archäologie. Münster.
BR	- Budapest Régiségei. Budapesti Történeti Múzeum. Budapest.
BS	- Bibliotheca Septemcastrensis. Sibiu.
BSNR	- Buletinul Societăţii Numismatice Române. Societatea Numismatică Română. Bucureşti.
BSPF	- Bulletin de la Société Préhistorique Française. Paris.
BSŞC	- Buletinul Societăţii Ştiinţifice din Cluj. Cluj.
BUA	- Bibliotheca Universitatis Apulensis. Universitatea „1 Decembrie 1918" Alba Iulia. Alba Iulia.
CA	- Cercetări arheologice. Muzeul Naţional de Istorie a României. Bucureşti.
CAn	- Current Anthropology. Chicago.
CAI	- Caiete de Antropologie Istorică. Revistă Semestrială publicată de Seminarul de Antropologie Istorică. Universitatea „Babeş-Bolyai". Cluj-Napoca.
Carpica	- Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu". Bacău.
CB	- Caiete Banatica. Muzeul de Istorie al Judeţului Caraş-Severin. Reşiţa.
CCA	- Cronica cercetărilor arheologice. Bucureşti.
CCRPM	- Cercetări de conservare şi restaurare a patrimoniului muzeal. Bucureşti.
CI	- Cercetări Istorice. Muzeul de Istorie a Moldovei. Iaşi.
Cibinium	- Cibinium. Analele Muzeului Etnografic „ASTRA". Complexul Muzeal „ASTRA". Sibiu.

CNA	- Cronica Numismatică şi Arheologică. Foaie de informaţii a Societăţii Numismatice Române. Bucureşti (1920-1945).
Corviniana	- Corviniana. Acta Musei Corvinensis. Hunedoara.
Crisia	- Crisia. Culegere de materiale şi studii. Muzeul Ţării Crişurilor. Oradea.
Cultura creştină	- Cultura creştină. Publicaţie apărută sub egida Mitropoliei Române Unite cu Roma Greco-Catolică şi a Facultăţii de Teologie Greco-Catolică din Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca, Departamentul Blaj. Blaj.
Cumidava	- Cumidava. Muzeul Judeţean Braşov. Braşov.
Dacia	- Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. Bucureşti, I, (1924) – XII (1948). Nouvelle série: Revue d'archéologie et d'historie ancienne. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan". Bucureşti.
Delfo	- Il coltello di Delfo. Rivista di cultura materiale e archeologia industriale. Roma.
Der Anschnitt	- Der Anschnitt. Zeitschrift für Kunst und Kultur im Bergbau. Bochum.
DFS	- Deutsche Forschung im Südosten. Sibiu.
Dolgozatok	- Dolgozatok az Erdély Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtárából. Kolosvár (Cluj).
DP	- Documenta Praehistorica. Poročilo o raziskovanju paleolitika, neolitika in eneolitika v sloveniji. Ljubljana.
Drobeta	- Drobeta. Muzeul Regiunii Porţilor de Fier. Drobeta Turnu-Severin.
EA	- Environmental Archaeology. The Journal of Human Palaeoecology. Association for Environmental Archaeology.
EphNap	- Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie şi Istoria Artei. Cluj-Napoca.
FoliaArch	- Folia Archaeologica. Magyar Történeti Múzeum. Budapest.
FSI	- Forensic Science International.
FVL	- Forschungen zur Volks- und Landeskunde. Sibiu.
GCA	- The Geochimica et Cosmochimica Acta. Washington University.
Germania	- Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission. Frankfurt am Main.
HTRTÉ	- A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyvei. Deva (1880-1913).
IJO	- International Journal of Osteoarchaeology. United States.
Interacademica	- Interacademica. Les travaux de la VI-ème et VII-ème session annuelle Cernăuţi (1999) et Mangalia/Neptun (2000) (editori: Victor Cojocaru, A. G. Korvin-Piotrovskij, Adrian Poruciuc). Bucureşti, 2001.
Istros	- Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
JAA	- Journal of Anthropological Archaeology.
JAR	- Journal of Archaeological Research. New York.
JAS	- Journal of Archaeological Science, Academic Press. United States.
JFA	- Journal of Field Archaeology. Boston University.

JQS - Journal of Quaternary Science.

JRGZM - Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz. Mainz.

JSKV - Jahrbuch des siebenbürgischen Karpathen-Vereins. Hermannstadt (Sibiu) (1881-1922).

MA - Mitropolia Ardealului. Revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiului, Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, Episcopiei Alba Iuliei şi Episcopiei Oradiei. Sibiu (1956-1991). A continuat *Revista Teologică*, (1907-1947) şi este urmată de aceeaşi revistă.

Marmatia - Marmatia. Muzeul Judeţean Maramureş. Baia Mare.

Marisia - Marisia. Studii şi Materiale. Târgu Mureş.

Materiale - Materiale şi cercetări arheologice. Bucureşti.

Materijali - Poceci ranih zemljoradnickih kultura u Vojvodini i Srpskom Podunavlju, Materijali X, Srpsko arheološko društvo. Gradski muzej, Subotica. Beograd.

MB - Mitropolia Banatului. Timişoara.

MemAntiq - Memoria Antiquitatis. Complexul Muzeal Judeţean Neamţ. Piatra Neamţ.

MI - Magazin istoric. Revistă de cultură istorică. Bucureşti.

MN - Muzeul Naţional. Muzeul Naţional de Istorie a României. Bucureşti.

Nemus - Nemus. Alba Iulia.

Nexus - Nexus. The Canadian Student Journal of Anthropology. Department of Anthropolgy McMaster University Hamilton, Ontario, Canada.

OJA - Oxford Journal of Archaeology, Blackwell Publishing Inc., United Kingdom.

OmIA - Omagiu Profesorului Ioan Andriţoiu cu prilejul împlinirii a 65 de ani. Studii şi cercetări arheologice (ed. Cristian I. Popa, Gabriel T. Rustoiu). Alba Iulia, 2005.

OmPCI - Omagiu lui P. Constantinescu-Iaşi cu prilejul împlinirii a 70 de ani (ed. Emil Condurachi, Georges Cogniot, Pavel Reiman, Stanciu Stoian). Bucureşti, 1965.

OpuscArchaeol - Opuscula Archaeologica Radovi Arheološkog zavoda. Zagreb.

PA - Patrimonium Apulense. Alba Iulia.

Partium - Analele Universităţii Creştine Partium. Oradea.

PAS - Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Berlin.

PAT - Patrimonium Archaeologicum Transylvanicum. Institutul de Arheologie şi Istoria Artei. Cluj-Napoca.

Perspective - Perspective. Revista Misiunii Române Unite din Germania. München.

PB - Patrimonium Banaticum. Timişoara.

PBF - Präehistorische Bronzefunde. München.

Pontica - Pontica. Muzeul de Istorie Naţională şi Arheologie Constanţa. Constanţa.

Potaissa - Potaissa. Studii şi comunicări. Turda.

Programm Mühlbach	- Programm des evaghelischen Untergymnasium in Mühlbach und der damit verbundenen Lehranstalten. Mühlbach (Sebeş).
PZ	- Prähistorische Zeitschrift. Deutsche Gesellschaft fuer Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Institut für Prähistorische Archäologie. Berlin.
QSR	- Quaternary Science Reviews. The International Multidisciplinary Research and Review Journal.
RB	- Revista Bistriţei. Complexul Muzeal Bistriţa-Năsăud. Bistriţa.
RI	- Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). Bucureşti.
RM	- Revista muzeelor. Bucureşti.
RMM	- Revista muzeelor şi monumentelor istorice. Bucureşti.
RMM-MIA	- Revista muzeelor şi monumentelor. Monumente Istorice şi de Artă. Bucureşti.
RVM	- Rad Vojvodanskih muzeja. Novi Sad.
Saalburg Jahrbuch	- Saalburg Jahrbuch. Bericht des Saalburg-Museums. Berlin.
Sargetia	- Sargetia. Buletinul Muzeului Judeţului Hunedoara (Acta Musei Devensis). Deva.
SCIV(A)	- Studii şi cercetări de istoria veche. Bucureşti (din 1974, Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie).
SCIM	- Studii şi cercetări de istorie medie. Bucureşti.
Singidunum	- Singidunum. Muzej grada Beograda. Beograd.
SJ	- Saalburg-Jahrbuch. Publikationen des Saalburgmuseums. Saalburg.
SOA	- Südostdeutsches Archiv. München.
SlovArch	- Slovenská Archeológia. Nitra.
SMMIM	- Studii şi materiale de muzeografie şi istorie militară. Muzeul Militar Central. Bucureşti, 1968.
SP	- Studii de Preistorie. Bucureşti.
StComCaransebeş	- Studii şi comunicări. Muzeul Judeţean de Etnografie şi Istorie Locală. Caransebeş.
StComSibiu	- Studii şi comunicări. Arheologie-istorie. Muzeul Brukenthal. Sibiu.
StComSM	- Studii şi comunicări. Muzeul Judeţean Satu Mare. Satu Mare.
Suceava	- Suceava. Anuarul Muzeului Judeţean. Suceava.
SUCH	- Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica. Universitatea „Lucian Blaga" Sibiu. Sibiu.
SV	- Siebenbürgische Vierteljahrschrift. Hermannstadt (Sibiu).
Symposium Badener	- Symposium über die Entstehung und Chronologie der Badener Kultur. Bratislava, 1973.
SympThrac	- Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie. Bucureşti.
Terra Sebus	- Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica". Sebeş.
The Bead Journal	- The Bead Journal (din anul 1978 *Ornament*). The Bead Museum, Glendale. Arizona.
Thraco-Dacica	- Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie. Bucureşti.
Tibiscus	- Tibiscus. Muzeul Banatului Timişoara. Timişoara (1971-1979).

TISER	- Travaux de l'Institut de Spéléologie « Emile Racovitza ». Bucureşti.
Transilvania	- Transilvania. Foaia Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român. Braşov.
UPA	- Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Berlin.
VAH	- Varia Archaeologica Hungarica. Budapest.
VAMZ	- Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu. Zagreb.
VHA	- Vegetation History and Archaeobotany. The Journal of Quaternary Plant Ecology, Palaeoclimate and Ancient Agriculture - Official Organ of the International Work Group for Palaeoethnobotany.
Vigilia	- Vigilia. Budapest.
VTT	- Veszprémi Történelmi Tár a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság kiadványa. Veszprém.
ZfSL	- Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde. Gundelsheim.
Ziridava	- Ziridava. Muzeul Judeţean. Arad.